

EXAMENSARBETE

Våren 2007

Läroarbldningen

Kanons vara eller icke vara

Relevansen av en föreskriven kanon i skolan, samt ett elev- och genusperspektiv på skönlitteratur

Författare

Anna-Mia Hamrin

Ulrika Nilsson

Handledare

Christina Gullin

Kanons vara eller icke vara

Relevansen av en föreskriven kanon i skolan, samt ett elev- och genusperspektiv på skönlitteratur

Anna-Mia Hamrin och Ulrika Nilsson

Abstract

Syftet med undersökningen är att genom en kvantitativ enkätundersökning belysa relevansen av en föreskriven kanon, samt ett elev- och genusperspektiv på skönlitteratur i skolan. Respondenterna i undersökningen var 70 elever på tre olika gymnasieprogram i Sydsverige. Författarna som är nämnda i enkäten, grundar sig i Folkpartiets undersökning (2006) om elevers och lärares förslag på en kanonlista. Enkätundersökningen demonstrerar att respondenterna har läst extremt lite av författarna. Resultatet visar även att lärarna inte riktigt har följt *kursplanen* och att eleverna inte har kunskap om kulturarvet. Emellertid anses det inte nödvändigt med en föreskriven kanon. Däremot en rekommenderad kanon vilket innebär dock fördelar för lärare och elever att kunna efterfölja kursplanen i svenska. För att belysa elev- och genusperspektivet innehöll enkäten även frågan; *tycker du om att läsa skönlitteratur?* Resultatet påvisar att elever i allmänhet har en positiv inställning till att läsa skönlitteratur, som bevisar motsatsen till SCB:s alarmerande rapport gällande flickors och pojkars försämrade läsvanor. Däremot visar resultatet att flickors uppfattning gällande läsning är mer positiv än pojkars. När det gäller differensen mellan de yrkesinriktade gymnasieprogrammen och det teoretiska programmet visar resultatet ingen nämnvärd skillnad.

Ämnesord: föreskriven kanon, rekommenderad kanon, Folkpartiet, Statistiska centralbyrån, skönlitteratur, elevperspektiv, genusperspektiv, yrkesinriktat gymnasieprogram, teoretiskt gymnasieprogram.

Innehåll

Innehåll	3
Förord	6
1. Inledning	8
1.1 Bakgrund.....	9
1.2 Syfte och problemprecisering.....	10
1.3 Metod och material	10
1.4 Disposition	11
2. Forskningsbakgrund	12
2.1 Teoretiska utgångspunkter.....	12
2.2 Begreppet kanon.....	13
2.3 Litteraturkanons historia.....	14
2.4 Forskarens resonemang kring kanon.....	16
2.4.1 Folkpartiets förslag och undersökning	17
2.5 Elevers inställning till skönlitteratur	20
2.5.1 Det sociala arvets betydelse.....	23
2.5.2 Kulturutbudets påverkan.....	24
2.6 Genusperspektiv	24
3. Empiri	26
3.1 Metod.....	26
3.2 Enkäten.....	27
3.3 Urval.....	28
3.4 Genomförandet	29
3.5 Tillförlitlighet	30
3.6 Etiska principer	31
4. Resultat	32
4.1 Internationella författare	32
4.2 Svenska författare	33
4.3 Nordiska författare.....	35
4.4 Elevers inställningar gällande skönlitteratur	36
4.5 Genusperspektiv gällande skönlitteratur	36
4.6 Gymnasievalets påverkan.....	36
5 Diskussion	37
5.1 Kanons betydelse i skolan	37
5.1.1 Internationella författare.....	37
5.1.2 Svenska författare	39

5.1.3 Nordiska författare	40
5.2 Behovet av en föreskriven kanon	40
5.3 Tycker du om att läsa skönlitteratur?	41
5.3.1 Socialt arv	43
5.4 Genusperspektiv	44
5.5 Gymnasievalet	45
5.7 Metoddiskussion	46
5.8 Framtida forskning	47
6. Sammanfattning	48

Källförteckning

Bilagor

Bilaga 1: Enkät

Bilaga 2: Jag känner till författaren

Bilaga 3: Jag har läst delar av verk av denna författare

Bilaga 4: Jag har läst en hel bok av denna författare

Bilaga 5: Tycker du om att läsa skönlitteratur?

Förord

Vi vill börja med att tacka varandra för ett utomordentligt samarbete som inneburit lärorikt utbyte av analyser, reflektioner, diskussioner och många skratt. Vi vill också tacka våra familjer som har visat tålamod under arbetets gång av denna undersökning.

De som har deltagit i enkätundersökning vill vi även rikta ett stort tack till, utan er hade utfallet av denna undersökning inte varit möjlig.

Ett tack vill vi även rikta till handledningsgruppen på Lärarhögskolan Kristianstad som har givit oss en givande lärdom och utvecklat utförandet av vår undersökning. Sist men inte minst tackar vi vår handledare Christina Gullin för hennes engagemang.

Anna-Mia Hamrin och Ulrika Nilsson

Österlen 2007-05-21

1. Inledning

Inför riksdagsvalet 2006 förde Folkpartiet en stor politisk debatt om införandet av en föreskriven litterär kanon i skolan. Ett av partiets argument till varför en bindande litterär kanon skulle införas, var att eleverna skulle få bredare kunskaper inom det svenska språket och ytterligare färdigheter i att kunna uttrycka sig (Wikström, 2006-07-22). För att få en insikt i vilka författare ungdomar och lärare anser tillhöra svenskundervisningen, utförde Folkpartiet sommaren 2006 en undersökning via Internet. Genom ungdomssajten Lunarstorm.se och lärarsajten Lektion.se kunde ungdomar och lärare ge förslag på svenska och utländska författare (v.32, 2006). Debatten väckte vårt intresse av att undersöka relevansen för en bindande kanon i skolan.

En av anledningarna till varför Folkpartiet propagerat starkt för införandet av en föreskriven litterär kanon i skolan är SCB:s (Statistiska centralbyrån) alarmerande rapport om att det råder en nedgång i bokläsandet, speciellt bland yngre kvinnor och män. Detta gör det intressant för oss att även undersöka elevers inställning, och om det är någon skillnad mellan flickors och pojkars åsikter till att läsa skönlitteratur. Litteraturforskare Lena Kåreland (2005, s. 13) hävdar att en av orsakerna till att det råder nedgång i bokläsandet är det stora medieutbudet som elever utsätts för dagligen. Även om ungdomar är skickliga mediebrukare väljer de inte skönlitteratur i första hand.

För att elever ska ha möjlighet att kunna "tillägna[t] sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker" (*kursplan i svenska*, 2000), behöver de läsa skönlitteratur i vilken de kan förankra erfarenheter utifrån sina förutsättningar. För att få möjlighet till detta behöver elever bli handledda av lärare inför val av skönlitterära verk. De behöver också bli uppmuntrade och få positiv respons från lärare samtidigt som de utvecklas i sin läsning genom böcker som har olika svårighetsgrader (Chambers, 2005, s. 9 och Norberg, 2000, s. 3). För de elever som inte finner intresse och glädje av att läsa skönlitteratur är relevansen av en föreskriven kanon i skolan osäker, eftersom det kan vara tillräckligt svårt att få elever att läsa överhuvudtaget.

1.1 Bakgrund

Vi är två lärarstudier som har inriktning engelska/svenska och båda har ett stort intresse av skönlitteratur. Läsning av skönlitteratur skulle vi vilja praktisera ofta i vår undervisning, men som nyutexaminerade lärare kommer vi inte att ha den erfarenheten att veta vilken litteratur som passar, samt det mest lämpliga att använda i ett klassrum. Enligt Bloom (2000) blir vi inte bättre människor för att vi läser "de allra bästa författarna" (s. 27) som till exempel Shakespeare. Han fortsätter dock att skriva "utan en kanon slutar vi tänka" (s. 56). Skolorna i Sverige har inte haft en föreskriven kanonlista utan det har handlat om en rekommendation av författare och verk. Eftersom alla lärare och elever ska följa kursplanen och elever ska få kunskap om olika författare efter avslutad kurs i svenska B, kommer denna studie genom en kvantitativ forskningsmetod att undersöka om elever har fått den kunskapen. Relevansen är om en föreskriven kanon ska behövas för att både elever och lärare ska kunna följa kursplanerna i svenska. Det kommer därför att göras en kvantitativ enkätundersökning bland elever som går sista året på gymnasiet. Enligt kursplanen i svenska B ska eleven efter avslutad kurs "ha tillägnat sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker" (*kursplan i svenska*, 2000). Fokus kommer att ligga på undersökandet av vad elever har för kunskap om svenska, nordiska och internationella författare. Resultatet av undersökningen kan ge insikt om det behövs en föreskriven kanon i skolan. Undersökningens resultat är viktiga aspekter för vårt blivande yrke, eftersom lärarens ansvar är att ge elever förutsättningar att inhämta kunskap om olika författare och dess verk.

SCB:s alarmerande rapport gör det även intressant att undersöka elevers inställning till skönlitteratur med utgångspunkt på genus. Litteraturforskarna Brodow och Rininsland (2005, s. 89) hänvisar till en undersökning som Skolverket (1999) gjort på byggprogrammet. Resultatet visar att pojkar på pojkdominerade och yrkesinriktade gymnasieprogram har en negativ inställning till skönlitteratur, vilket också gör det intressant att undersöka gymnasieinriktningens påverkan på elever.

1.2 Syfte och problemprecisering

Undersökningen innefattar två syften och det ena syftet blir att undersöka relevansen av en föreskriven kanon och det andra syftet blir att klarlägga elevers inställning till skönlitteratur.

Genom att studera olika forskares resonemang kring en bindande kanon i skolan, samt Folkpartiets förslag kommer det att utföras en undersökning gällande elevers kunskap om författarna som är nämnda i enkäten (se bilaga 1). Vidare kommer studien att undersöka om elever läst delar eller hela verk av författarna, eftersom elever bör ha kännedom om författare från olika tidsepoker enligt kursplanen i svenska.

Anledningen av SCB:s (Statistiska centralbyrån) rapport om flickors och pojkars försämrade läsvanor, kommer det att klarläggas elevers uppfattning om läsning av skönlitteratur, vilket även kommer att belysas ur ett genusperspektiv och gymnasieinriktningens eventuella påverkan.

Problempreciseringens frågeställningar har valts att formuleras på följande sätt:

- Behövs en föreskriven kanon i skolan? Och hur stor vetskap har elever om författare inom olika tidsepoker?
- Vad anser elever om att läsa skönlitteratur?
- Råder det könsskillnad bland elevers uppfattning om att läsa skönlitteratur?
- Hur stor påverkan har gymnasieinriktning på elevers åsikter, gällande läsning av skönlitteratur?

1.3 Metod och material

Undersökningen sker utifrån en kvantitativ forskningsmetod. Vi har besökt gymnasieskolor och bitt elever svara på en enkät. Med hänsyn till de forskningsetiska principerna var det en förutsättning att deltagarna i undersökningen var anonyma. Vidare blev de olika lärarna informerade om syftet till undersökningen och respondenterna fick information om varför de skulle hjälpa till med denna studie.

Vi har valt att göra undersökningen på tre gymnasieprogram med olika inriktningar. Detta för att se om resultatet visar att elever har olika inställningar gällande skönlitteratur beroende på vilken gymnasieinriktning de har. Vidare genomförs undersökningen ute i de olika klassrummen och inte via Internet.

Anledningen är att vi vill vara säkra på att de utvalda respondenterna fyller i enkäten, eftersom validiteten av denna undersökning hade sviktat om inte alla deltagare besvarat frågorna.

1.4 Disposition

För att skapa gynnsammare förutsättningar för vidare läsning ges härmed en översikt av upplägget av studien. Efter det inledande kapitlet vilket har angivit bakgrund, syfte, problemprecisering, metod och material, följer andra kapitlet, forskningsbakgrund. I detta kapitel framförs de teoretiska utgångspunkterna som följs av kanons innebörd och dess historia, vilket fortsätter med forskares resonemang om en föreskriven kanon och Folkpartiets diskussion angående ämnet. Därefter följer elevers inställning till skönlitteratur vilket behandlar det sociala arvets betydelse och kulturutbudets påverkan. Kapitlet avslutas med genusperspektivet och gymnasieprogrammets eventuella påverkan.

I det tredje kapitlet beskrivs den kvantitativa forskningsmetoden som studien har utgått ifrån, enkäten som instrument och hur urvalet kom fram. Empirin fortsätter med själva genomförandet av undersökningen och dess tillförlitlighet. Kapitlet avslutas med de etiska principerna och hur de har använts.

I resultatet vilket är det fjärde kapitlet, redovisas vad som har framkommit i enkätundersökningen. Därefter fortsätter resultatet med elevers uppfattning om skönlitteratur, genusperspektivet och om val av gymnasieprogram har påverkat elevers inställning till skönlitteratur.

Det femte kapitlet innehåller en diskussion av resultatet som kopplas ihop med forskningsbakgrunden, syftena med denna undersökning och med problempreciseringen. Den första delen är indelat i kategorier vilka alla tillhör kanons betydelse i skolan. Valet har blivit att dela in författarna i internationella och svenska, samt nordiska för att få det mer lättöverskådligt. Därefter följer elevers inställning till skönlitteratur och om det sociala arvet har någon betydelse för deras uppfattning. I genusperspektivet diskuteras det om det är någon könsskillnad gällande inställning till litteratur, och det gäller även val av gymnasieprogram. Kapitlet avslutas med metoddiskussion där det diskuteras validiteten och reliabiliteten av enkätundersökningen, följt av förslag till framtida forskning. Undersökningen, sjätte kapitlet, avslutas med en sammanfattning av hela forskningsrapporten.

2. Forskningsbakgrund

Forskningsbakgrunden kommer först att förklara de teorier som denna undersökning grundar sig på. Vidare kommer kanons innebörd att behandlas, dess historia och vad olika forskare resonerar kring en föreskriven kanon. Det historiska perspektivet diskuteras för att få en inblick till varför kanon fortfarande är ett aktuellt ämne, och därefter kommer forskares åsikter om en bindande kanon att bearbetas. Avslutningsvis resoneras det om vad olika forskare skriver om elev- och genusperspektiv gällande skönlitteratur. Detta för att belysa elevers olika perspektiv.

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Undersökningen grundar sig på Dysthes syn gällande kunskap och inläring som i sin tur grundar sig på inläringsteoretikerna, Piagets och Vygotskijs teorier. Enligt Dysthe förmedlas kunskap men skapas utifrån individers olika förutsättningar och utvecklas och förvaltas därmed annorlunda. Kunskap är något som uppstår i interaktion mellan lärare och elever och som ska befästas i elevers erfarenheter och vardag. Dysthes syn på inläring kan sammanfattas genom följande citat: "Enligt konstruktivistisk teori är inläring en process där eleverna tar emot information, tolkar den, kopplar ihop den med det de vet sedan tidigare och reorganiserar de mentala strukturerna (om så är nödvändigt) för att få en ny förståelse" (Dysthe, 1996, s. 48). Dysthes syn grundar sig på Piagets utvecklingsteori som innebär att fokusera på den enskilde eleven. Elever har "en självinitierad inlärningsaktivitet" (Dysthe, 1996, s. 53), det medför att elever bör få en undervisning som innebär att de kan befästa ny kunskap tillsammans med tidigare kunskaper.

Piaget och Vygotskij hade samma uppfattning om "samspelet mellan natur, samhälle och människa" (Dysthe, 1996, s. 54). Deras tankar skilde sig dock åt vad gäller uppmärksamheten av lärarens ställning i inlärningsprocessen, eftersom den enskilde eleven fångade stora delar av Piagets intresse, medan Vygotskij hade intresse av lärarens roll. "Piaget ansåg att utvecklingen kommer före inläringen och att den sker oberoende av inläringen" (Dysthe, 1996, s. 54). Däremot hade Vygotskij "en dialektisk syn på utvecklingen – man kan inte lära sig utan att utvecklas och man kan inte utvecklas utan att lära sig" (Dysthe, 1996, s. 54). Både Piagets och Vygotskijs ställningstagande, gällande den enskilde eleven och lärarens roll i

2.2 Begreppet kanon

Ordet kanon kommer från grekiskan och betyder ursprungligen "måttstock", men har fått innebörden "norm i största allmänhet" eller "fulländad gestalt" (Brink, 1992, s. 232). Kanon i Svenska Akademiens ordlista (2006) står för "rättesnöre", "fastställd norm". Litteraturvetenskapen har "lånat" ordet kanon från religionen, vars innebörd är en samling böcker "som erkänns som gudomliga inspirerade" (Brink, 1992, s. 232). Enligt litteraturvetare Magnus Persson (2000), är kanon "en samling av verk och författarskap som man ansåg vara särskilt framstående och högstående" (s. 30). Kanonbegreppet kan ha likheter med klassikerbegreppet utan att det har samma betydelse. Skillnaden är att kanon innebär en större grupp av författare och verk, medan klassiker kan användas även om ett verk och en författare (Brink, 1992, s. 235).

Ett av kännetecknen på det slags originalitet som förmår skänka kanonisk ställning åt det litterära verket är en sällsamhet som vi aldrig förmår uppta i oss själva fullt ut, eller som blir en sådan självklarhet att vi görs blinda för dess egenheter (Bloom, 2000, s. 14).

Enligt litteraturvetarna Lars Brink (1992, s. 231ff) och Bengt-Göran Martinsson (1989, s. 155), har det aldrig funnits en föreskriven lista på böcker i skolan som ska läsas, utan endast en rekommenderad och det är olika antologier som har styrt denna förteckning. Det är förekomsten av författarna och hur stort utrymme de har i antologierna som har avgjort en kanon. Det är följaktligen ute i skolorna det är som mest explicit att observera kanonbildningen.

Att kanon ska vara något som är evigt och universellt stämmer inte riktigt. Även om det kan ta lång tid mellan förändringarna av en rekommenderad kanon förändras den. Det finns även olika nationella kanon, dessutom lokala kanon (Thavenius, 1995, s. 133ff). Antologierna har följt de traditionella värdena, men det har börjat vända. Den äldre litteraturen finns fortfarande kvar men i mindre utsträckning. Nu finns det mer texter som kan engagera eleverna i aktuella frågor och som kan ge starka upplevelser. Detta kan upplevas som om antologierna "är på jakt efter eleverna" (Thavenius, 1995, s. 129).

2.3 Litteraturkanons historia

Som nämnts tidigare tar studien upp litteraturkanon ur ett historiskt perspektiv för att få en förståelse för varför kanon alltså är ett angeläget ämne.

I början av 1800-talet existerade inte själva litteraturämnet, då skönlitteraturen endast var till för att studera klassiska språk, latin och grekiska. Skönlitteratur ansågs inte lämplig att använda som läromedel, men synsättet ändrades i mitten av 1800-talet, (Persson, 2000, s. 30). Vid denna tid skulle eleverna i skolan läsa valda stycken av den svenska litteraturen och ta del av författarna och deras arbeten. Det var framförallt de stora svenska diktarna som skulle komma in i skolans värld. På 1860-talet blev det mer ingående att eleven skulle lära känna de viktigaste författarna och det mest väsentliga av litteraturen. Här skulle eleven också bli medveten om "författarnas biografiers inverkan på den fosterländska bildningen" (Martinsson, 1989, s. 72). Enligt Persson (2000, s. 30) var det nu en kanon började utvecklas. Samtidigt som skönlitteraturen kom in i klassrummet fanns det en rädsla för "en okontrollerad läsning" (Thavenius, 1999, s. 120ff). Detta blev en svår situation eftersom folkundervisningen skulle sprida läskunnighet, samtidigt som den skulle bestämma och sätta gränser för läsandet. Läsning fick inte vara något underhållande, utan skulle vara ett ansträngande arbete.

År 1905 utfärdades en ny läroverksstadga som var mer utförlig när det gällde utformandet av litteraturundervisningen. Det blev nu viktigt att följa litteraturens historia, från den svenska medeltiden och framåt. Enligt Boel Englund, professor i pedagogik, (1997, s. 218) visar undersökningar att litteraturundervisningen innehöll väldigt lite läsning av hela verk och när det lästes var det från den äldre litteraturen.

År 1928 kom en ny stadga, denna gång var det själva verken som blev tyngdpunkten. Det poängterades att eleven skulle förstå vad han/hon läste. Det framhölls även att eleven skulle kunna analysera dikter och att det var en viktig del av stadgan, men med vissa bestämmelser. Detta skulle föra med sig att eleven blev uppmuntrad till att utveckla ett intresse för litteraturläsning (Martinsson, 1989, s. 74).

År 1940 läggs en kursplan till förslag. Ännu en gång påpekades det hur viktigt det var med den svenska litteraturen och dess utveckling. Det nordiska språket och dess litteratur eftersträvades, samt de betydelsefulla verken i världslitteraturen. I detta förslag preciserades vilka svenska författare som skulle läsas (Martinsson, 1989, s. 75). Enligt Persson (2000, s. 31) var kärntruppen Esaias Tegnér, Erik Gustaf Geijer,

Johan Ludvig Runeberg och Viktor Rydberg. Det betonades också i förslaget att litteraturhistorien inte fick ta över själva litteraturstudiet.

1940-talets uppslag ledde aldrig fram till en reform, men 1956 följde skolan stora delar av förslaget och tyngdpunkten lades på litteraturstudier. Litteraturhistoriens främsta uppgift var att skapa en djupare förståelse hos eleven (Martinsson, 1989, s. 75). Fortfarande var det en kanon som dominerade i svenskämnet "då handlade det om en noggrant utvald exklusiv krets författarskap som befann sig på betryggande avstånd från masskulturen" (Persson, 2000, s. 31). År 1965 uttrycks det mer klart att syftet med skönlitteraturen var att gynna elevernas utveckling och att de skulle få en förtrogenhet med olika miljöer, människor och problem (Svedner, 1999, s. 29). Under 1960-talet börjar populärkulturen infinna sig i klassrummet med anledning av att eleven skulle lära sig kvalitetsomdömen, genom att skilja på fin och dålig kultur, även kallad vaccinationsmodellen (Persson, 2000, s. 31ff). Denna modell kom att kompletteras med kulturtrappan på 1970-talet, vars syfte var att stimulera elevernas läslust. De skulle gå från serietidningar till en "fin" ungdomsbok till kanonlistan som fortfarande hägrade (Persson, 2000, s. 37). Skönlitteraturen skulle vara helt fri från olika tolkningar, vilket skulle leda till lustfyllt läsande. Upplevelseläsningen gjorde att populärkulturen verkligen började komma in i skolan, trots att den motverkades. Genom upplevelseläsning var det meningen att finkulturen skulle vara tillgänglig för alla och detta skulle minska kulturklyftan. Enligt kritiker blev det istället tvärtom sedan svenskämnet delades upp på gymnasiet och "de översta trappstegen" reserverades för de teoretiska linjerna. 1980-talet följde också detta mönster, men i teorin försökte alla sträva efter jämlikhet men detta skedde inte i praktiken (Persson, 2000, s. 39). Enligt Thavenius (1999, s. 134) har det inte funnits mycket som tyder på någon djupare mening som fungerat som gemensam tillhörighet eller varit åtkomlig och väsentlig för alla, från 1800-talets läsmiljöer till dagens gymnasieklasser.

I dagsläget står det i läroplanen, *Lpf 94* (2002), att skolan ska sträva mot att varje elev "har god insikt i centrala delar av det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet,"(s. 43). En del av syftet med utbildningen, i ämnet svenska, är att:

ge eleverna möjligheter att ta del av och ta ställning till kulturarvet och att få uppleva och diskutera texter som både väcker lust och utmanar åsikter. Genom att ta del av skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer kan eleverna utveckla sin fantasi, lust att lära och stimuleras till att söka sig till litteratur

som en källa till kunskap och glädje (*Kursplan i svenska*, 2000).

Enligt *Nationalencyklopedin* (2007) står kulturarv för idéer och värderingar som ingår i en kulturhistoria och fungerar som en gemensam referensram. Men man får inte glömma att det även står i kursplanen: "Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder" (*Kursplan i svenska*, 2000).

2.4 Forskares resonemang kring kanon

För att få kunskap om betydelsen av en föreskriven kanon kommer följande stycke att behandla olika forskares resonemang. "Många vill försvara tanken på klassikerskatt, en 'allmänt accepterad kanon'" (Brink, 1992, s. 238).

Vi har begrundat hur vi, som blivande lärare, ska få eleverna att förstå vikten av att läsa skönlitteratur, då kan det vara bra som lärare att veta *varför* eleverna ska läsa skönlitteratur. Litteraturvetare Gunilla Molloy (2003, s. 15), anser att även om det står i *kursplanen* i svenska att eleverna ska läsa skönlitteratur tas inte den didaktiska frågan upp, *varför* de ska göra det. Litteraturvetare Per Olov Svedner (1999, s. 41) resonerar att skönlitteraturen är något som kan ge kunskap. Skönlitteraturen behöver inte bara ge en känslomässig upplevelse utan kan också ge något mer. Författaren poängterar däremot att den emotionella upplevelsen är viktig, annars kan det bli svårt för läsaren att ta till sig texten. Molloy (2003, s. 15) fortsätter med att undra vad eleverna kan lära sig genom att läsa skönlitteratur. Svedner (1999, s. 42) anser att litteraturen kan ge insikt om problem, människor och kan ge idéer med bilder som läsaren skapar via skönlitteraturen och genom att bearbeta detta skapas kunskap. Enligt litteraturteoretiker Harold Bloom (2000, s. 27) har Oscar Wilde en gång sagt: "Att läsa de allra bästa författarna /-/ gör oss inte till bättre samhällsmedlemmar. Konsten är fullständigt oanvändbar" (s. 27). I Blooms omdiskuterade bok *Den västerländska kanon* (2000), anser han att läsa skönlitteratur inte medför någon frälsning för människan, och den kommer inte att avhjälpa samhällets brister. Genom Shakespeare blir individen varken bättre eller sämre som person, men Shakespeare kan kanske lära människan att acceptera livets förändringar (s.45). Bloom har själv svårt att acceptera att det kommer att infinna sig en generation som inte kommer att sätta Shakespeare högst på listan. Enligt

författaren är den världsliga kanon Shakespeare, och de som förnekar kanon, förnekar Shakespeare. Bloom anser att vi ska vara tacksamma för Shakespeare, utan honom skulle vi inte kunna återge det vi uppfattar eller förmågan att överhuvudtaget uppfatta. "Skillnaden mellan Shakespeare och hans närmaste medtävlare är både kvalitativ och kvantitativ, och denna dubbla skillnad förklarar kanon som faktum och nödvändighet" (Bloom, 2000, s. 56).

När kanonbildning diskuteras så ligger oftast ett bestämt socialt och kulturellt intresse bakom det hela, därav kan kanon få en tendens att bli inskränkt och monolitisk. Thavenius (1999, s. 133) och Svedner (1999, s. 43) menar att det kan bli problematiskt att ha "fasta" texter eftersom de kan åldras snabbt och funktionen är beroende av elever och situationer.

2.4.1 Folkpartiets förslag och undersökning

Syftet att ta med Folkpartiets förslag i denna studie är för att skapa förståelse för varför den har debatterats och om en bindande kanon i skolan är nödvändig.

Sommaren 2006 var det en het politisk debatt om en föreskriven kanon. Den som stack ut mest i denna debatt var Cecilia Wikström som är folkpartiets kulturpolitiska talesman. Enligt Wikström har svenskundervisningen minskat kraftigt och litteraturlistorna har tagits bort från läroplanen. Var femte elev efter årskurs nio har betyget underkänt i svenska. Hon ställer sig därför frågan varför har Sverige tagit bort det svenska litteraturarvet från skolorna (2006-09-04). Wikström hävdar (2006-07-22) att det behövs en kanon i skolorna på grund av att det är många elever som inte kan uttrycka sig ordentligt på svenska. Wikström tror att om en elev inte kan uttrycka sina behov och känslor på ett sätt som skapar uppmärksamhet och godkänns av omgivningen, riskerar denna att hamna i utanförskap. Litteraturforskare Louise M. Rosenblatt (2002, s. 45) anser att det är en värdefull mänsklig egenskap att ha förmågan att kunna identifiera och solidarisera med andras erfarenheter. Detta kan tolkas som att genom skönlitteraturen ska eleverna få kunskap och förståelse för *alla* individer och ett utanförskap kan inte ske. Wikström fortsätter med att förklara att det finns elever som måste förlita sig helt på skolan när det gäller att lära sig det svenska språket med allt vad detta innebär, till exempel värderingar och sociala koder. Alla forskare är överens om att elevers språkutveckling stimuleras när de får språklig vägledning genom skönlitteraturen. Wikström anser att med en föreskriven kanon skulle alla inse hur viktigt det är med litteratur och det gemensamma språket. "Det

skulle också erbjuda en viktig vägledning till skolmyndigheter och kommuner att satsa på litteraturundervisning och kulturaktiviteter” (Wikström, 2006-07-22). Thavenius (1999, s. 135) anser att en föreskriven kanon utestänger andra texter och föreställningar, vilket tvingar eleverna att relatera till en enda kulturell identitet, vilket skapar en enhetskultur. Detta gör att man inte följer skolans värdegrund, att varje elev ska få finna sin unika egenart (*Lpf 94*, 2002, s. 37).

SCB:s (Statistiska centralbyrån) undersökningar av levnadsförhållanden (ULF), (2007-02-07) visar att det är en nedgång i bokläsandet speciellt bland yngre kvinnor och män. Den visar också att kvinnor och män i tjänstemannagrupper läser mer litteratur än dem med arbetaryrken. Bland unga kvinnor och män 16-24 år, som aldrig läser litteratur har ökat. Det gäller både högutbildade och lågutbildade arbetare.

2004-05 är andelen bland manliga ej facklärdade arbetare som aldrig läser böcker hela 46 procent jämfört med endast 30 procent 1982-83. Andelen bland unga kvinnor 16-24 år var 14 procent 2004-05 jämfört med endast 6 procent 1982-83, alltså en fördubbling under de dryga 20 år. (SCB, 2007-02-07)

Wikström (2007-02-07) tycker att SCB:s undersökning är en alarmerande rapport, resultatet kan leda till att elever förlorar sin egen språkutveckling, kreativitet och empati som böckerna kan erbjuda. ”Litteraturen kan skänka unga människor en livslång relation som ger mening och djup, inspirerar till nya tankar och ökar nyfikenheten inför det okända” (Wikström, 2007-02-07). Elever som inte uppmuntras till att läsa skönlitteratur hemifrån, är de elever som drabbas mest av den minskade svenskundervisningen. På grund av detta vill Wikström införskaffa en litteraturkanon som skulle innehålla ”de viktigaste verken inom svensk litteratur” (2007-07-22), den skulle då innehålla till exempel Bellmans epistlar, Selma Lagerlöf, Mobergs emigrantepos, Tomas Tranströmers dikter.

”Kanonbildningen befinner sig under ständig diskussion där det eurocentriska, det nationella, den vita rasen, det manliga släktet, de dominerande klasserna befinner sig under den kritiska korselden” (Thavenius, 1999, s. 134). Wikströms tyngd på sociala koder och värderingar via litteraturen, kan tolkas som att det underförstått handlar om dem som ursprungligen kommer från ett annat land. Johan Lundberg, litteraturkritiker på *Svenska Dagbladet* (2006-07-28), undrar om detta är syftet med litteraturkanon, att lära ut etiska koder. Enligt Kalmteg (2006-07-26), journalist på

Svenska Dagbladet, ställer vänsterpartisten Peter Pedersen, ledamot i kulturutskottet, sig skeptisk mot detta och antyder att detta kan tolkas rasistiskt, även om det inte är avsikten. Lundberg kan också tycka att Wikströms föreslagna "lista" på en litteraturkanon är lite för nationalistisk. Han skulle vilja ha med äldre verk som till exempel *Kung Lear* och *Tristan och Isolde* "- vilka är väsentliga för förståelsen av vår kulturella särart" (2006-07-28). Pedersen anser att det är ett misstag att Wikström inte har nämnt någon av de svenska författare, som är välförtjänta att läsa, men som inte har ett "svenskklingande namn" (2006-07-28). Lundberg (2006-07-28) medger att en svensk föreskriven kanon är ganska lockande, men att skönlitteraturen måste väljas på rätt premisser. Det är inte meningen att eleverna ska avsluta skolan med en motvilja mot vissa författare. Svedner (1999, s. 41) resonerar att lärarna måste välja skönlitteratur som fånglar eleverna om de ska kunna påverka elevernas förhållningssätt till litteraturen.

Folkpartiet har även gjort en undersökning (v.32, 2006) bland ungdomar för att ta reda på vilka författare de anser skulle kunna vara med i den svenska undervisningen. Undersökningen skedde genom ungdomssajten Lunarstorm.se och 1070 personer svarade på enkäten. På topp tio av de svenska författarna kom Astrid Lindgren överst på listan, därefter föreslog ungdomarna Liza Marklund, Jan Guillou, Henning Mankell, Selma Lagerlöf, Jonas Gardell, Vilhelm Moberg, August Strindberg, Berny Pålsson och Håkan Nesser. På topp fem av de utländska författarna förslog de Joanne Kathleen Rowling, Dave Pelzer, John Ronald Ruel. Tolkien, Dan Brown och Stephen King. Genom lärarsajten Lektion.se gjorde Folkpartiet en undersökning vilka författare lärarna anser ska innefatta en föreskriven litterär kanon. Det var 257 lärare som svarade på enkäten och på tio i topp av de svenska författarna blev det; Selma Lagerlöf, Astrid Lindgren, August Strindberg, Vilhelm Moberg, Moa Martinson, Hjalmar Söderberg, Jonas Gardell, Karin Boye, Gustaf Fröding, Stig Dagerman och Harry Martinson. Av de utländska författarna, på topp fem, blev det; William Shakespeare, Charles Dickens, John Steinbeck, Ernest Hemingway och Hans Christian Andersen (Folkpartiet, v.32, 2006). Persson (2000, s. 92ff) anser att populärkulturen ska komma in mer i skolan och att lärarna behöver mer kunskap om detta. Författaren menar inte att skolan ska överge den så kallade traditionella högkulturen, utan att populärkulturen också ska få en plats. Tillsammans kan det verka för en mångfald och skapa möjligheter att lära eleverna att hantera detta kritiskt.

Enligt TTSPEKTRA (2006-08-25) anser Aina Bigestans, som är föreståndare för Nationellt centrum för svenska som andraspråk på Lärarhögskolan i Stockholm, att problemet inte ligger i om eleverna har läst till exempel August Strindberg. Problemet är att eleverna inte klarar av det på grund av att de inte har fått en undervisning som möter deras behov. Suzanne Mehrens på Skolverket (2006-08-25), antyder att meningen är att väcka elevernas läslust, och det är detta som kursplanen för gymnasiet utgår ifrån. Det är många elever som lånar böcker på bibliotek på grund av att de har blivit uppmanade av läraren att läsa men tyvärr är det få elever som läser av eget intresse. "En del berättar stolt att de aldrig har läst en bok och aldrig tänker göra det" (2006-08-31). Enligt Jannerling, journalist på Svenska Dagbladet, anser Carin G. Hansson, som är bibliotekarie i Göteborg, att få eleverna att läsa på svensklektionerna är viktigt, då de kan hitta vägen till böcker som de aldrig skulle ha läst annars.

2.5 Elevers inställning till skönlitteratur

Det förekommer att elever ifrågasätter relevansen av att läsa skönlitteratur och undrar varför de ska läsa. Lärarutbildare Bengt Brodow och Kristina Rininsland behandlar i boken *Att arbeta med skönlitteratur i skolan – praktik och teori* (2005) elevers litteraturläsning i skolan. Boken har som grund 26 stycken intervjuade lärares synpunkter inom grundskolans senare år, samt gymnasieskolan vad gäller elevers läsning av skönlitteratur. Brodow och Rininsland (2005, s. 88ff) resonerar kring elevers ifrågasättande och menar att lärarens argument till varför elever ska läsa är av vikt. Elevers fråga gällande relevansen av att läsa skönlitteratur resulterar ofta i lärarsvar som till exempel vikten av kulturarv, skapande och fantasi, samt allmänbildning. Argumenten bör kopplas till elevers erfarenhet och vardag eftersom det gör det enklare och begripligare för dem att förstå innebörden av att läsa. Det är dock inte alltid som starka argument räcker för att få elever positivt inställda till att läsa och ifrågasättande kan även innebära fördelar eftersom elever enligt läroplanen ska "träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ" (*Lpf 94*, s. 39). Litteraturforskaren Helene Amborn (2002, s. 7) ställer sig dock frågan om elever som läser skönlitteratur är bättre än de som inte läser. En fråga som kan besvaras på olika sätt men som ofta resulterar i svaret nej. "Det finns kloka människor som aldrig läst en hel bok i hela sitt liv och det finns gott om belästa skitstövlar" (Amborn, 2002, s. 9). Smith (2002, s.

147) är kritisk till att elevers läsförmåga ofta bedöms utifrån hur många "rätt sorts böcker" de har läst. Smith påpekar att det finns olika former av texter som elever tar del av dagligen och av dessa innehar skönlitteraturen enbart en liten del.

Vidare diskuterar Brodow och Rininsland (2005, s. 87ff) hur elevers inställning till skönlitteratur under senare år har utvecklats i en positiv riktning och de anser att ifrågasättandet har minskat överlag. "De flesta elever är medvetna om värdet av att läsa skönlitteratur och/eller spontant tycker att det är roligt" (s. 87). Val av gymnasieprogram kan innebära olika inställningar till skönlitteratur. Läsning av skönlitteratur ifrågasätts inte lika ofta på ett teoretiskt gymnasieprogram som på ett yrkesinriktat program. Orsaker till varför motsättningar angående skönlitteraturläsning dominerar på de yrkesinriktade gymnasieprogrammen kan vara att elever har dåligt ordförråd, snäva referensramar, och språket kan därmed sätta hinder för läslusten. Dessa hämmande faktorer förekommer likaledes på andra gymnasieprogram även på de teoretiska inriktningarna. Det existerar dock fortfarande en attityd i pojkdominerade klasser, där pojkar påstår att det är "klass- eller könsförräderi" (Brodow och Rininsland 2005, s. 89) att läsa skönlitteratur. En del lärare som undervisar på de yrkesinriktade gymnasieprogrammen anser att elevers inställning har förändrats och intresset för skönlitteratur har ökat. Skolverket visar på motsatsen i en undersökning som utfördes på byggprogrammet (1999). Resultatet visar en negativ inställning till svenska B och eleverna har överlag en negativ syn på de teoretiska ämnena och många av dem har inställningen att "det är fult att plugga" (Brodow och Rininsland, 2005, s. 90ff). En del elever anser även att läsning är en del av fritiden och att de i skolan vill utöva praktiska uppgifter, vilka är till nytta för deras framtida yrkesutövning.

Elever på de pojkdominerade gymnasieprogrammen som anser att det är "klass- eller könsförräderi" (Brodow och Rininsland 2005, s. 89) att läsa böcker kan ha traditionella föreställningar om skönlitteratur som grund. Thavenius (1999, s. 43ff) diskuterar anledning till varför denna avighet existerar. Detta kan bero på och ha sin grund i äldre kursplaners förordningar om utformningen av svenskämnet. Skolan var uppbyggd kring elevers sociala bakgrund, och undervisningen genomfördes annorlunda för medelklass- och arbetarbarn. År 1960 innehöll årskurs nio två inriktningar, den gymnasieförberedande och den teknisk-praktiska. Den gymnasieförberedande inriktningen dominerades av elever från medelklassen som fick en svenskundervisning som liknade realskolans. Eleverna kom från

”bostadsområden där det var självklart att barnen skulle fortsätta sin skolgång i gymnasiet” (Thavenius, 1999, s. 44). Undervisningen innebar bland annat ”läsning med litteraturhistorisk orientering” (Thavenius, 1999, s. 44) och elever kunde utveckla sina erfarenheter, eftersom inslag av till exempel drama ingick. Den teknisk-praktiska inriktningen dominerades av pojkar från arbetarfamiljer som fick en utarmad svenskundervisning av ”mekanisk träning av formell karaktär” (Thavenius, 1999, s. 44). Eleverna ”drillades” i övningar som till exempel ordkunskap och rättstavning. Lärare hade problem med att hitta skönlitteratur som tilltalade pojkarna på den kunskapsnivå de befann sig på. Eleverna var inte goda läsare eftersom de inte hade fått möjligheten att utvecklas inom läsning av litteraturen.

Rosenblatt (2002, s. 76ff) och Brodow och Rininsland (2005, s. 90ff) resonerar kring elever som har en negativ inställning till skönlitteratur. Elevers attityd kan förhoppningsvis förändras om de läser skönlitteratur som berör till exempel verklighetsbaserade böcker, vilket medför att eleverna finner att skönlitteraturen blir mer trovärdig och intressantare att läsa. En fördel är även om elever får möjlighet att möta gestalter och händelser inom skönlitteraturen, vilka de kan förankra erfarenheter i och ta del av utifrån egna förutsättningar. Skönlitteratur ger elever möjlighet att skapa sig en inre bild av de olika personerna och händelserna som sker i en bok. Dock anser författaren Olof Lagercrantz att ”det finns författare som glömt att läsaren är medförfattare” (Lagercrantz, 2005, s. 8). Enligt kursplanen ska skolan ”i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att läsa skönlitteratur samt gärna läser på egen hand och av eget intresse” (*kursplan i svenska*, 2000). Läsforskaren Frank Smith (2000, s. 101) diskuterar också vikten av elevers förmåga att kunna förankra sina egna erfarenheter inom skönlitteraturen. ”Jag kan bara begripa världen utifrån vad jag redan vet. Det som jag inte kan relatera till det som jag redan vet – till min teori inom mig – är meningslöst för mig. Det gör mig förvirrad” (Smith, 2000, s. 101).

Vidare diskuterar Brodow och Rininsland (2005, s. 95ff) hur svår och tråkig skönlitteratur kan stärka elevers negativa inställning till att läsa. Elever bör istället skapa en nyfikenhet, ett bestående intresse och inom skönlitteraturen efterfrågar de ”spänning, fantasi, tydliga känslor och humor” (Brodow och Rininsland, 2005, s. 95). Detta är ingredienser som förekommer både i populärlitteraturen och i äldre böcker. Vidare behöver elever bli uppmuntrade och få positiv respons från läraren. Litteraturforskarna Aidan Chambers (2005, s. 9) och Inger Norberg (2000, s. 3),

diskuterar också hur elever behöver utvecklas i sin läsning och bli handledda av lärare inom böckernas värld. Litteraturvetare Lars Wolf (2002, s. 134) diskuterar undervisandet av skönlitteratur som enligt Wolf ska vara öppet för alla former av tolkningar och elever ska känna att alla tolkningar är välkomna, även de som medför ytterligare frågor (Wolf, 2002, s. 134).

2.5.1 Det sociala arvets betydelse

Litteratur kan erbjuda läsaren en skapande fantasi, vilken inte alla elever vill eller kan fånga. Chambers (1987, s. 14) anser att "litteratur – ord på vers eller prosa som inte vill förmedla fakta utan berätta en historia genom skapande fantasi har sin källa i vår gemensamma mänsklighet" (Chambers, 1987, s. 14). Det finns elever som inte är kapabla att ta del av det som litteraturen erbjuder, vilket Brodow och Rininsland (2005, s. 100ff) diskuterar. Oförmågan att ta del av skönlitteratur samt en negativ syn på litteratur kan bero på olika faktorer och en av dem kan vara det sociala arvet, där skolkulturen står i kontrast till hemkulturen. Amborn (2002, s. 23) anser dock att elevers förmåga att framkalla en inre bild kan tränas upp. Det kan ske genom att elever läser mycket, eftersom orden framkallar inre bilder för läsaren som därefter erhåller flera utgångspunkter, vilka de kan förankra i andra böcker samt i egna erfarenheter. Brodow och Rininsland (2005, s. 100ff) behandlar dock ett problem som kan uppstå och det är för de elever som inte har möjligheten att läsa mycket böcker utanför skolan. Brodow och Rininsland utgår från ett exempel från en glesbygdsskola som har elever med ett djupt förankrat motstånd gällande läsning av skönlitteratur. Eleverna har från tidig ålder fått förmedlat från familj och vänner att de måste utföra nyttiga prestationer, vilket inte innefattar läsning. En del elever vill läsa men vågar inte visa det hemma, vilket innebär en besvärlig situation för eleverna eftersom de slits mellan hemmets och skolans krav. Det sociala arvets problematik behandlar även Molloy (2003, s. 84ff), som beskriver hur ungdomar slits mellan hem och skola. På fritiden är ungdomar trygga i sin uppväxtmiljö med sina "drömmar, förhoppningar och förväntningar" (Molloy, 2003, s. 84). Utifrån dessa olikheter ska elever, när de kommer innanför skolans dörrar bilda en gemensam grupp. I skolan förväntas de samarbeta utifrån sina olika förutsättningar och erfarenheter, vilket gör att konflikter kan uppstå.

Läsning av skönlitteratur kan ge samtliga elever, oberoende av social tillhörighet en positiv utveckling, vilket Brodow och Rininsland (2005, s. 93) diskuterar. "Genom

litteraturen kan dessa barn få en helt ny värld öppnad för sig, en värld där butter tystnad och åthutningar är ersatt av jämställd dialog, glädje och ömhet” (s. 93).

2.5.2 Kulturutbudets påverkan

Elever lever i en tid där kulturvanor ständigt förändras och utbudet är oändligt stort genom de olika medierna som innebär ökad konkurrens för skönlitteraturen. Detta resonerar litteraturforskarna Lars-Gustaf Andersson (1999, s. 28ff) och Lena Kåreland (2005, s. 13) om. Andersson (1999, s. 28ff) påpekar hur skolans fokus tidigare har varit att ge samtliga elever en god utbildning, oavsett social tillhörighet och kön. Förändringar har dock ägt rum eftersom skolan, i dagens samhälle, måste ta hänsyn till kulturella olikheter till exempel invandrarkulturer som blandas med de många ungdomskulturerna.

Kåreland (2005, s. 13) konstaterar hur skönlitteraturens roll idag har fått en annorlunda placering i elevers tillvaro eftersom konkurrens från de elektroniska medierna är stor, vilket innebär att skönlitteratur är en av ett flertal medier som fångar elevers uppmärksamhet dagligen. Ungdomar är hängivna mediebrukare men väljer kanske inte böcker i första hand. Andersson (1999, s. 29ff) diskuterar också den växande mediekulturen och ”att skolan inte längre på något vis kan göra reellt anspråk på samma kunskapsmonopol som i t.ex. den gamla folkskolans dagar” (s. 29). Förändringar gäller även synen på kultur, vilken har förändrats. ”Det finns idag andra perspektiv på vad som är kultur och vad som är kunskap, och dessa perspektiv – som i och för sig kan vara motsägelsefulla – måste man ta hänsyn till i skolan” (Andersson, 1999, s. 29-30).

2.6 Genusperspektiv

Det anses överlag att flickor läser mer än vad pojkar gör (Kåreland, 2005, s. 17). Genom skönlitteraturens hjälp kan denna studie belysa en del av orsakerna bakom påståendet vilket litteraturforskaren Lars Furuland (1986, s. 206ff) diskuterar. Skönlitteratur konserverar många gånger fördomsfulla attityder som genom lång tradition har påverkat och fortfarande påverkar unga läsare. Den äldre ungdomsboken under 1800-talets mitt, innehöll ett föreskrivet mönster och framhävde könsrollerna. Omkring sekelskiftet började dock de fördomsfulla inställningarna inom skönlitteraturen att uppmärksammas och ett flertal läsundersökningar utfördes. Undersökningarna innebar fokusering på

skönlitteraturens skildring av könsbestämda fördomar, och resultatet påvisade att attityderna förekom kontinuerligt i böcker från 1900-talet och framöver.

Under 1970-talet fördes det en intensiv debatt, den så kallade könsrollsdebatten. Debatten innebar att samhället uppmärksammade skönlitteraturens bevarande av fördomsfulla attityder och flertalet svenska författare blev påverkade av debatten. Författarna började skriva böcker som "inte fördjupade klyftorna mellan könen utan visade på nya vägar till gemenskap" (Furuland, 1986, s, 209).

Kåreland (2005, s. 322ff) diskuterar skolforskningen och dess resultat, som ägde rum under 1970-talet. Undersökningen påvisade en bild där "flickor intog en maktlös och passiv roll" (s. 322) medan pojkar dominerade. Anledningarna till resultatet innebär flera olika faktorer till exempel val av metoder och undersökningens utgångspunkt, och 1970-talets forskning satte fokus på undersökandet av maktaspekter och rangordning mellan könen i skolan. Skolforskningen under 1980- och 90-talen satte dock fokus på pojkars och flickors ställning och förhållande till varandra i skolan. Undersökningen visade ett resultat som förde fram flickorna som "[föreföll] ha blivit starkare i förhållande till pojkarna" (Kåreland, 2005, s. 323). Tydliga skillnader finns dock kvar, inte minst inom utbildningssystemet som till exempel gör sig gällande i flickors och pojkars val av gymnasieprogram och ämnesval. Det existerar också olika inställningar till skönlitteratur och en del pojkar anser att det är omanligt att läsa (Kåreland, 2005, s. 9ff).

Som nämnts tidigare, är det av vikt att elever läser skönlitteratur i vilken de kan förankra egna erfarenheter. Kåreland (2005, s. 16) diskuterar också vikten av skönlitteratur som får både flickor och pojkar medvetna om, och som kan påverka dem i deras uppfattning och ställningstagande gällande genus. Flera forskare har konstaterat att i de texter som förmedlas i klassrummen är flickorna underrepresenterade. Detta hävdar även Molloy (2003, s. 71ff), som anser att den bild som elever får vid läsning av skönlitteratur i skolan är texter som huvudsakligen är skrivna av och om män. "Möjligheterna för flickorna att välja böcker i vilka de kan återfinna sig själva och en välbekant värld är större utanför skolan" (Molloy, 2003, s. 71). Kåreland (2005, s. 16ff) delar Molloy's åsikt och diskuterar undersökningar som påvisar att elever helst läser böcker där huvudpersonen är av samma kön som de själva. "Särskilt pojkar vill framförallt läsa om pojkar" (Kåreland, 2005, s. 16). Flickors val av skönlitteratur medför oftast fiktionslitteratur medan pojkar oftare väljer facklitteratur.

Brodow och Rininsland (2005, s. 109) diskuterar hur flickors och pojkars litteraturvanor ofta generaliseras. En del lärare anser att det har skett en utjämning mellan pojkars och flickors vanor och inställningen till att läsa skönlitteratur, och utfallet har blivit bättre med åren. Överlag visar det sig dock att flickor i allmänhet läser mer böcker än pojkar, men pojkar har oftare en större textförståelse. Problemet kan ha sin utgångspunkt i flickors läsning av populärlitteratur som är förutsägbar, som innebär mindre ansträngning vid läsning. Det är därför av stor vikt att skolan stimulerar elevernas tankar genom diskussioner kring texter. Under diskussioner i klassrummen är många elever tysta vilket inte behöver vara könsrelaterat utan mer fråga om individrelaterat. "Spridning i klasser på individnivå är många gånger större än skillnad mellan könen" (Brodow och Rininsland, 2005, s. 110). I klassrummet finns det "pojkar som har läst mycket men inte vågar säga något ändå" (s. 110) och det finns flickor som inte läser frivilligt.

3. Empiri

Följande del kommer att informera om vilken metod denna studie har utgått från. Kapitlet kommer även att beskriva enkäten som instrument samt urvalsprocessen. Detta följs utav en detaljerad information om genomförandet av undersökningen. Kapitlet avslutas med en diskussion om tillförlitlighet och de etiska principerna.

3.1 Metod

Det ena syftet med denna studie, som nämnts tidigare, är att ta reda på vilka författare eleverna känner till och om det behövs en föreskriven kanon i skolan. Det andra syftet är att få en uppfattning om elevers inställningar gällande skönlitteratur, om det finns eventuella könsskillnader och om valet av gymnasieinriktning påverkar elevernas inställning till skönlitteratur. För att få svar på studiens frågeställningar har det valts att göra en kvantitativ undersökning. Forskarna Henny Olsson och Stefan Sörensen (2001, s. 14) skriver att kvantitativ forskning är när forskaren är neutral, objektiv och håller en viss distans till personerna som ingår i själva undersökningen, och att forskaren har fastställda frågor som är entydigt formulerade. Forskare Martyn Denscombe (2000, s. 207) påpekar att i en kvantitativ undersökning är det teorierna som fastställer hur undersökningsfrågorna framställs och urvalet är redan förutbestämt. Fördelarna med en kvantitativ undersökning är att det kan ge forskare

en ökad trovärdighet när de sedan ska tolka resultatet. Detta på grund av att undersökningens resultat och tolkning inte bygger på intryck och känslor utan baseras enbart på kvantitativ data (Denscombe, 2000, s. 239ff). Vad som också är positivt med kvantitativ analys är att det kan genomföras tämligen fort och med studiens tidsram passar det utomordentligt.

”Kvantitativa data är bara så bra som insamlingsmetoden och de frågor som ställs” (s. 241). Det gäller att ha formulerat frågorna så att resultatet blir relevant för teorierna. Kvantitativ data kan också bli missvisande på grund av att forskarna själva, medvetet eller omedvetet, kan manipulera uppläggningsen av data, vilket kan ge utmärkande resultat där andra sammanställningar inte gör det (s.240ff).

3.2 Enkäten

Denna studie använder sig av enkäter, det vill säga skriftliga frågor som oftast riktar sig till ett större antal mottagare (Kylén, 2004, s. 53). Fasta svarsalternativ är ett lämpligt val där enbart svaren ska kryssas i, eftersom det bedöms enklast för respondenterna. Det kan också finnas elever som har läs- och skrivsvårigheter (Kylén, 2004, s.54) därför används ett enkelt och tydligt språk.

”På papper spelar antalet sidor större roll än antalet frågor” (Kylén, 2004, s.56) och enligt Denscombe (2000, s.116) kan själva omfånget av formuläret sätta sådan skräck i människor att de inte vill besvara frågorna. I denna studie var det viktigt att endast göra enkäten på en A4-sida av den orsaken att respondenterna annars kan tappa intresset och koncentrationen.

För att vara säkra på att få svar på genusfrågan valde vi att låta eleverna kryssa i om de är man eller kvinna. För att eleverna inte ska förstå vilka inriktningar denna undersökning omfattar får respondenterna själva skriva in sin inriktning. Detta på grund av att likadana enkäter går ut till alla som medverkar i undersökningen. Anledningen till att eleverna själva får skriva in sin inriktning är att denna studie arbetas fram med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer i åtanke. I enkätundersökningen finns namn på de 28 författare, som omtalas i Folkpartiets undersökning (2006), där lärare och elever via Internet fick ge förslag på vilka författare de anser ska tillhöra en föreskriven kanon. Denna studie har använt detta urval för att begränsa antalet sidor, även om vi är medvetna om att fler författare kanske borde nämnas. I *Lpf 94* står det att eleven, efter avslutad kurs i svenska B, ska ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk. Genom att

nämna olika författare i enkäten kan denna undersökning ge vetskap om vilka svenska, nordiska och internationella författare eleverna känner till och därmed få insikt i om en föreskriven kanon är nödvändig i skolan. Det bör nämnas att utöver Folkpartiets lista (2006) är det inkluderat ytterligare två författare; Jane Austen och Henrik Ibsen. Jane Austen är tillagd på grund av genus, eftersom endast en kvinnlig författare nämns bland de internationella författarna i Folkpartiets lista (2006). Henrik Ibsen är tillagd eftersom elever ska ha kunskap i nordisk litteratur och det var endast Hans Christian Andersen som nämndes i Folkpartiets lista (2006). Emedan denna undersökning belyser även elevers vetskap om nordiska författare, anser vi att ännu en nordisk författare bör ingå i enkätundersökningen.

Kring de författare som nämns i enkäten (se bilaga 1) finns det fyra påståenden, vilka ska belysa hur stor vetskap elever har om de olika författarna. Påståendena lyder:

- Jag känner till författaren
- Jag har läst delar av verk av denna författare
- Jag har läst en hel bok av denna författare
- Jag har aldrig hört talas om denna författare

Enkäten avslutas med frågan om de tycker om att läsa skönlitteratur, vilket ger denna studie besked om elever har en positiv eller negativ inställning till läsning av skönlitteratur.

3.3 Urval

Undersökningen använder ett proportionellt stratifierat urval (Denscombe, 2000, s. 20) som innebär att vi har fastställt vilka som ska medverka i denna undersökning. De fastställda respondenterna innehåller elever som går sista året på gymnasiet och som har genomfört studier i svenska B. Efter avslutad kurs bör eleverna ha vetskap om svenska, nordiska och internationella verk enligt *Lpf 94* (s. 39). Enligt Denscombe (2000) är det upp till forskarna "...att välja vilka som fyller kategorin" (s. 21), eleverna ska "fylla dessa kategorier i proportion" (s. 21) till populationen. Förhoppningen är att de elever som valts ut överensstämmer någorlunda med resten av populationen i denna kategori, men vi kan inte förutsätta detta (Denscombe, 2000, s. 18).

Studien grundar sig även på undersökandet av genusperspektivet, därför har det valts att belysa elevers inställning till att läsa skönlitteratur i en flick- och en pojkdominerad yrkesförberedande klass. En ytterligare aspekt som kommer att belysas är gymnasieinriktningens påverkan på elevers inställning, därför ingår även en heterogen klass från det samhällsvetenskapliga programmet. Sammanlagt utgörs respondenterna av 70 elever.

3.4 Genomförandet

Eftersom denna studie behandlar genusperspektivet valdes en pojkdominerad klass. Av erfarenheter vet vi att i transportprogrammet finns det fler pojkar än flickor. Vår VFU-handledare hjälpte till med att finna en lärare som kunde vara intresserad av att ställa upp på undersökningen. Det informerades om att det inte behövde vara en svensklärare närvarande eller att undersökningen måste utföras under en svensklektion. Läraren kontaktades och fick detaljerad information om genomförandet av studien, samt att undersökningen skulle ta cirka 10 minuter av lektionstiden. Läraren ville försäkra sig om att undersökningen var anonym, vilket bekräftades. På överenskommen dag då denna studie skulle verkställas utfördes en presentation inför respondenterna samt information om innebörden av forskningsarbetet. Det var 16 pojkar och 4 flickor närvarande i klassen och alla verkade vara positiva inför att fylla i enkäten. Inför frågan på enkäten: *Tycker du om att läsa skönlitteratur?* (se bilaga 1) var det många som ställde frågan vad skönlitteratur innebar, vilket översattes med *böcker, tycker du om att läsa böcker?*

Det informerades om att böcker, i denna situation, innebar fantasiböcker som till exempel deckare, romantiska böcker eller fiktion. Denna definition valdes på grund av enkelheten, vi var oroliga för att en mer detaljerad förklaring skulle bli för komplicerat för dem.

Det andra valet var att hitta ett yrkesprogram med flickdominans även detta val på grund av genusperspektivet. Vår VFU-handledare hjälpte även denna gång till med att kontakta en lärare på omvårdnadsprogrammet, närvarande var 28 flickor och 1 pojke. Även dessa elever visade en positiv inställning inför undersökningen. Vid ett bestämt datum och bestämd tid utfördes undersökningen. På liknande sätt som föregående klass utfördes presentationen och informationen. Eftersom frågan om skönlitteraturens innebörd ställdes på transportprogrammet, bestämde vi oss för att

förklara termen innan frågan uppstod, med samma förklaring; skönlitteratur är lika med böcker.

Det utsågs också en heterogen teoretisk klass för att se om det var någon skillnad på elevers inställning till skönlitteratur mellan de yrkesinriktade gymnasieprogrammen och det teoretiska programmet. Vi bestämde att välja det gymnasium med teoretiska program, som ligger närmast i förhållande till var vi bor. Syokonsulenten kontaktades som efter att ha fått informationen om detta projekt, hjälpte oss att komma till en klass i det samhällsvetenskapliga programmet. Antalet elever var 21 stycken, varav 11 var flickor. Det betonades ännu en gång att det inte var nödvändigt att undersökningen skedde under en svensklektion eller att en svensklärare var närvarande. Kravet var endast att eleverna skulle gå sista året på gymnasiet och läsa svenska B. I likhet med de andra klasserna utfördes en presentation och respondenterna blev även informerade om anledningen till denna studie.

Alla elever och lärare vi har mött under denna undersökning har varit positivt inställda och vi har varit mer än välkomna med detta projekt. Det har inte förekommit att någon av eleverna har "suckat" över att fylla i enkäten.

3.5 Tillförlitlighet

Enligt forskare Runa Patel och Bo Davidsson (2003, s. 98ff) kan vi inte vara riktigt säkra på att informationen är helt sanningsenlig eftersom denna studie bygger på elevers kunskap av författare. "Tanken bakom mätningen är att den studerade egenskapen har ett 'sant' värde som inte varierar slumpmässigt" (Patel & Davidsson, 2003, s. 98). Det kan finnas många anledningar till varför en elev kan ha kryssat i "fel" svarsalternativ. Till exempel kan elever ha glömt bort att de har läst delar av verk av någon författare och någon av respondenterna var kanske trött den dagen och glömde att de kände till en författare som de har kryssat i rutan, *jag har aldrig hört talats om denna författare* (se bilaga 1).

Det förekom även att elever blev oroliga för att någon annan elev skulle se vilka rutor de kryssade i. Detta kan ha gjort att någon respondent inte har kryssat i sanningsenligt på grund av påverkan av sina klasskamrater.

Emedan vi har valt att enbart ta med författarna som är med i Folkpartiets undersökning (2006), förutom Jane Austen och Henrik Ibsen, kan det innebära att elever har liten kännedom om författarna. En lärare kan ha gått igenom till exempel

nordiska författare men inte just de författare som nämns i enkäten (se bilaga 1). Eleven kan ha kunskap om ett flertal författare både nordiska, svenska och internationella, förutom de 28 som nämns i denna enkät (se bilaga 1). Det är omöjligt att kontrollera tillförlitligheten i förväg när man använder enkäter och denna studie eftersträvar att eleverna inte ska missuppfatta frågorna (Patel & Davidsson, 2003, s. 102). Vi har även varit närvarande när eleverna har besvarat enkäten ifall några frågor skulle uppstå, och på grund av vår närvaro förekom det inte något bortfall. Alla elever i klassrummen deltog i undersökningen, därför är validiteten hög.

Enligt Olsson och Sörensen (2001, s. 73) kan reliabiliteten i denna forskningsmetod bli relativt låg eftersom om denna undersökning skulle göras om kan det hända att resultatet skulle se annorlunda ut, på grund av de anledningar som nämnts ovan.

3.6 Etiska principer

Denna undersökning har haft Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) i åtanke när undersökningen har utförts, Vetenskapsrådets fyra huvudkrav är:

Informationskravet: innebär att forskarna ska informera deltagarna om syftet med projektet och hur det ska användas. Deltagarna ska även få information om att deltagandet är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan. Detta krav framfördes muntligt vid denna undersökning. Vid presentationen framkom både syfte och mål och att detta var ett frivilligt deltagande.

Samtyckekravet: innebär att forskarna ska inhämta deltagarnas samtycke. Vid utförandet av denna undersökning var det lärarna, vars elever som skulle vara med i undersökningen, som tillfrågades först om ett godkännande. Därefter tillfrågades eleverna om deras samtycke. Föräldrar och vårdnadstagare tillfrågades inte eftersom undersökningsslagarna var över 15 år och undersökningen inte var av etiskt känslig karaktär.

Konfidentialitetskravet: innebär sekretessen inom forskningen. Eftersom namn inte efterfrågades i enkäten eller annan möjlighet till identifiering utfördes undersökningen helt anonymt.

Nyttjandekravet: innebär att de uppgifter forskarna har samlat in och får inte användas eller lånas ut för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. Undersökningsslagarna har informerats om att enkäterna endast kommer att användas för denna studie. Genom att följa dessa principer har vi också haft lärarens

yrkesetik i åtanke. När vi har gått ut och gjort denna undersökning har vi bemött eleverna med respekt med förklaringen att denna studie är frivillig och med anonymiteten har vi respekterat elevernas integritet.

4. Resultat

I följande kapitel redovisas det resultat som framkom i den utförda enkätundersökningen, omfattande 70 stycken respondenter som går i kursen svenska B. Gällande relevansen av en föreskriven kanon i skolan är det väsentligt att få en inblick i vilken utsträckning eleverna har kunskap om de olika författarna. Av den anledningen är det ena syftet med enkäten att undersöka elevers kunskap gällande centrala svenska, nordiska och internationella författare. Vi har valt att redovisa detta i tre kategorier enligt följande:

- Internationella författare
- Svenska författare
- Nordiska författare

Vidare har respondenterna fått ange kön och gymnasieinriktning för att belysa denna studies andra syfte gällande eventuella skillnader mellan elevers inställning till att läsa skönlitteratur och om gymnasievalet har påverkat deras uppfattning till skönlitteratur.

4.1 Internationella författare

Oavsett gymnasieprogram känner alla elever till Shakespeare men alla har inte läst något av författaren. Det är omvårdnadsprogrammet som har flest elever som har läst delar av Shakespeares verk, 19 av 29 elever och enbart hälften av transportprogrammet och 14 av 21 elever från det samhällsvetenskapliga programmet. När det gäller läst ett helt verk av Shakespeare är det ett fåtal elever som har utfört detta.

J.K. Rowling känner 18 stycken elever till i omvårdnadsprogrammet och alla elever i de andra programmen. Däremot är det få elever som har läst delar eller hela verk av författaren.

Dave Pelzer har 13 elever i omvårdnadsprogrammet kännedom om, åtta stycken i transportprogrammet och åtta stycken i det samhällsvetenskapliga programmet. Nästan inga elever har läst delar av Pelzer, däremot har 11 stycken elever i

omvårdnadsprogrammet läst en hel bok av författaren, men ett mindre antal elever i de andra programmen.

När det gäller J.R.R Tolkien är det över hälften av alla elever, oberoende program, som har kunskap om författaren. Fåtal elever har läst delar av verk av författaren. Det gymnasieprogram som har flest elever som har läst ett helt verk av Tolkien är transportprogrammet med 12 elever.

Ett litet antal elever känner till Dan Brown oavsett gymnasieprogram vilket även innebär att få elever har läst delar eller hela verk av denna författare.

Många elever känner till Stephen King men väldigt få har läst delar eller hela verk av författaren.

Charles Dickens känner 23 stycken elever till i omvårdnadsprogrammet och 18 elever i transportprogrammet. I det samhällsvetenskapliga programmet är det enbart en elev som inte känner till författaren och 12 stycken elever från programmet har även läst delar av hans verk. För övrigt är det ett extremt litet antal som har läst delar eller ett helt verk.

Inte någon av eleverna har läst ett helt verk av John Steinbeck. Enbart en elev från omvårdnadsprogrammet och en elev från transportprogrammet har läst delar av verk av författaren. Fem elever i omvårdnadsprogrammet, två elever i transportprogrammet och fyra stycken elever från det samhällsvetenskapliga programmet känner till författaren.

Ernest Hemingway är en författare som inte alla känner till, enbart 7 stycken elever i omvårdnadsprogrammet, 15 stycken elever i transportprogrammet och 11 elever i det samhällsvetenskapliga programmet. Två stycken elever i både omvårdnadsprogrammet och transportprogrammet har läst delar av verk av Hemingway. Men endast två elever i omvårdnadsprogrammet har läst ett helt verk av författaren.

Jane Austen är den författare som eleverna har minst vetskap om när det gäller de internationella författarna. Endast två stycken elever från det samhällsvetenskapliga programmet har läst ett helt verk av Austen.

4.2 Svenska författare

Astrid Lindgren har praktiskt taget samtliga elever kännedom om, förutom en elev på transportprogrammet. Relativt många elever har även läst hela verk av författaren, vilket 20 av 21 elever på det samhällsvetenskapliga programmet, 24 av 29 elever på

omvårdnadsprogrammet och 13 av 20 elever på transportprogrammet utfört. Däremot har ett mindre antal elever läst delar av Lindgrens verk.

Författaren Liza Marklund har samliga elever på det samhällsvetenskapliga programmet kännedom om, vilket 27 elever på omvårdnadsprogrammet och 19 elever på transportprogrammet delar. Emellertid har relativt få elever läst hela eller delar av författarens verk.

Flertalet elever har kännedom om författaren Jan Guillou. Ett fåtal elever har läst delar av författarens verk, enbart sju stycken elever på omvårdnadsprogrammet, följt av fyra stycken på transportprogrammet och två elever på det samhällsvetenskapliga programmet har läst delar av verken. Fler elever har dock läst en hel bok av författaren men inte anmärkningsvärt många.

Henning Mankell har en stor andel elever kännedom om vilket resultatet visar, 27 elever på omvårdnadsprogrammet, 19 elever transportprogrammet och samtliga elever på det samhällsvetenskapliga programmet. Relativt få elever har emellertid läst delar eller hela verk.

Elever har relativt stor kännedom om Selma Lagerlöf och resultatet visar att 13 stycken elever på omvårdnadsprogrammet, 11 stycken på det samhällsvetenskapliga programmet och 8 elever på transportprogrammet har även läst delar av författarens verk. Ett mindre antal elever har läst hela verk av Lagerlöf.

Jonas Gardell har samtliga elever på omvårdnadsprogrammet kännedom om vilket även de flesta elever på de andra programmen delar. Få elever har läst delar av författarens verk, emellertid har några fler elever läst en hel bok av författaren.

Störst antal elever på omvårdnadsprogrammet har kännedom om Vilhelm Moberg, följt av det samhällsvetenskapliga programmet och transportprogrammet. Väldigt få elever har läst delar av Mobergs verk och inte någon elev på transportprogrammet har läst hela verk av författaren.

Samtliga elever på det samhällsvetenskapliga programmet har kännedom om August Strindberg, följt av omvårdnadsprogrammet och transportprogrammet. Relativt många elever på omvårdnadsprogrammet har även läst delar av författarens verk, vilket minst antal elever på transportprogrammet utfört. Enbart en elev på omvårdnadsprogrammet har läst en hel bok av Strindberg.

Berny Pålsson har ett litet antal elever kännedom om och resultatet visar att enbart sex elever på omvårdnadsprogrammet, en elev på transportprogrammet och

tre elever på det samhällsvetenskapliga programmet vet vem författaren är. Enbart en elev på omvårdnadsprogrammet har läst delar och en hel bok av Pålsson.

Fler elever har dock kännedom om Håkan Nesser, vilket tre elever på det samhällsvetenskapliga programmet visar, följt av omvårdnadsprogrammet och transportprogrammet. Två elever på transportprogrammet och det samhällsvetenskapliga programmet har läst delar av författarens verk och enbart en elev på omvårdnadsprogrammet. Ett fåtal elever har läst en hel bok av författaren.

Moa Martinson har inte många elever kännedom om och ett ännu mindre antal elever har läst delar av författarens verk. Ingen av eleverna har läst en hel bok av Martinson.

Ytterligare en författare som elever har liten kännedom om är Hjalmar Söderberg, sex stycken elever på omvårdnadsprogrammet, fem stycken på det samhällsvetenskapliga programmet och fyra elever på transportprogrammet. Enbart två elever på omvårdnadsprogrammet och en elev på transportprogrammet har läst delar av författarens verk. En elev på transportprogrammet har även läst en hel bok av Söderberg.

Karin Boye känner relativt många elever på det samhällsvetenskapliga programmet till, följt av omvårdnadsprogrammet och transportprogrammet. Ett fåtal elever har läst delar av författarens verk och inte någon av eleverna har läst ett helt verk.

Relativt många elever på det samhällsvetenskapliga programmet har kännedom om Gustaf Fröding, följt av omvårdnadsprogrammet och transportprogrammet. Enbart en elev på det samhällsvetenskapliga programmet har läst delar av författarens verk, men även här har ingen av eleverna läst ett helt verk.

Stig Dagerman och Harry Martinson har ett litet antal elever kunskap om och enbart en elev på omvårdnadsprogrammet har läst delar av Martinsons verk. Ingen av eleverna har läst en hel bok av författarna.

4.3 Nordiska författare

H.C. Andersen har samtliga elever på omvårdnadsprogrammet kännedom om, följt av det samhällsvetenskapliga programmet och transportprogrammet. Ett mindre antal elever har dock läst delar av författarens verk. Resultatet visar att 14 elever på omvårdnadsprogrammet, åtta elever på det samhällsvetenskapliga programmet och

sex elever på transportprogrammet har läst delar av Andersens verk. Inte många elever har läst hela verk av författaren.

Författaren Henrik Ibsen känner ett litet antal elever till och enbart elever på transportprogrammet och det samhällsvetenskapliga programmet har läst delar av författarens verk. Enbart en elev på omvårdnadsprogrammet har läst en hel bok av Ibsen.

4.4 Elevers inställningar gällande skönlitteratur

Enkätens avslutande fråga (se bilaga 1) klarlägger elevers inställning gällande skönlitteratur, vars svar presenteras utifrån andelen respondenter. Resultatet visar att mer än hälften av de 70 respondenterna tycker om att läsa skönlitteratur. En del elever har dock valt det egna svarsalternativet ibland, vars anledning kan diskuteras eftersom elever kanske har en positiv inställning till skönlitteratur när valet är deras eget.

4.5 Genusperspektiv gällande skönlitteratur

För att belysa om det råder skillnader mellan flickors och pojkars inställning till att läsa skönlitteratur genomförs en jämförelse mellan de två yrkesförberedande gymnasieprogrammen (se bilaga 5).

Resultatet konstaterar att samtliga fyra flickor på transportprogrammet och hälften av flickorna på omvårdnadsprogrammet tycker om att läsa skönlitteratur. Fyra flickor på omvårdnadsprogrammet har valt det egna svarsalternativet ibland. Den enda deltagande pojken från omvårdnadsprogrammet tycker om att läsa skönlitteratur, vilket även sex av pojkarna på transportprogrammet gör. Enbart en pojke på transportprogrammet har valt det egna svarsalternativet ibland.

4.6 Gymnasievalets påverkan

Resultatet grundar sig på elevers svar från de yrkesförberedande och det teoretiska gymnasieprogrammen. De yrkesförberedande gymnasieprogrammets elever är dock överrepresenterade, eftersom 49 elever deltar i undersökningen och enbart 21 elever från det teoretiska gymnasieprogrammet. Förklaringen till det ojämna elevantalet från respektive inriktning är att det även undersöks om det råder könsskillnad mellan flickors och pojkars inställning till att läsa skönlitteratur, vars svar grundar sig på eleverna från yrkesförberedande gymnasieprogrammen.

Resultatet visar att 25 av 49 elever på de yrkesförberedande programmen har en positiv inställning till att läsa skönlitteratur. 19 elever svarade nej och fem elever valde det egna svarsalternativet ibland. På det teoretiska programmet har 11 av 21 elever svarat ja på frågan, medan nio elever har en negativ inställning. Enbart en elev har valt det egna svarsalternativet ibland.

5 Diskussion

Följande kapitel diskuterar resultaten som framkom i undersökningen med koppling till studiens syften, problemprecisering och forskningsbakgrund. Inledningsvis behandlas en diskussion i tre delar gällande kanons relevans i skolan i förhållande till elevers kännedom om författarna. Därefter följer en diskussion kring elevers inställning till att läsa skönlitteratur med fokus på social- och kulturpåverkan, samt genus och val av gymnasieprogram. Vidare följer en metoddiskussion varav ett kritiskt förhållningssätt gentemot undersökningen behandlas, samt hur den utvalda metoden och omständigheter kan ha inverkat på undersökningen. Avslutningsvis ges förslag till framtida forskning.

5.1 Kanons betydelse i skolan

Eftersom ett av studiens syften behandlar relevansen av en föreskriven kanon i skolan har vi valt att dela upp följande kapitel för att skapa en mer överskådlig sammanfattning gällande elevers kunskaper om författarna. Alla författare kommer inte att nämnas i diskussionen, för omsorgsfullare granskning hänvisas läsaren till bilaga 2-4.

5.1.1 Internationella författare

Bloom skulle bli tillfredsställd av att se att alla 70 respondenter känner till William Shakespeare. Däremot syns det inte i denna undersökning vad Shakespeare har för betydelse för eleverna (Bloom, 2006, s. 45). Shakespeare var en av författarna som enbart lärarna valt ut som en av de topp fem av de utländska författarna i Folkpartiets undersökning (v.32, 2006). Över hälften av respondenterna i undersökningen har även läst delar av verk av Shakespeare, dock har ett litet antal elever läst ett helt verk av författaren och av dem är det inga elever på transportprogrammet. Att

Shakespeare är en betydelsefull författare har Bloom absolut rätt i men kanske inte av den anledning som Bloom anger att Shakespeare skulle kunna lära människan att godta levnadens förändringar (2006, s. 45). Det är relevant att ha kunskap om Shakespeare eftersom många filmer och skönlitterära verk är inspirerade av honom. Enligt *kursplanen* i svenska (2000) behöver inte texter enbart studeras genom läsning utan kan också bearbetas via, till exempel film.

De flesta av eleverna känner till J K Rowling vilket inte behöver vara skolans förtjänst eftersom *Harry Potter* även har kommit ut på film och blivit en stor succé. Även om eleverna känner till författaren är det inte många som har läst hennes böcker, tre stycken elever i omvårdnadsprogrammet, nio stycken elever i transportprogrammet och elva i det samhällsvetenskapliga programmet. Rowling är en av de författare som är framröstad endast av ungdomarna i Folkpartiets undersökning (v. 32, 2006). Det kan tolkas som att eleverna vill att populärkulturen ska komma in i klassrummet vilket också Persson (2000, s. 92ff) anser att den borde, men att lärarna inte har tillräcklig kunskap om detta enligt författaren.

Vad avser Dave Pelzer är det förvånansvärt att det är ett lågt antal elever som känner till honom och att det inte är fler elever som har läst hans böcker. Av våra erfarenheter ute på VFU har Pelzers böcker använts på grund av att de är verklighetsbaserade, författaren skriver om sin barndom. Detta är sådana böcker som Rosenblatt (2002, s. 45) och Brodow och Rininsland (2005, s. 90ff) anser att eleverna kan få förståelse om andra individer och skapa empati för andra människor. Det kan också medföra att eleverna finner skönlitteraturen mer trovärdig och intressantare att läsa.

När det gäller Ernest Hemingway och John Steinbeck som är stora författare och nobelpristagare är det ett fåtal elever som känner till dem. Även om "fasta" texter kan åldras snabbt enligt Thavenius (1999, s. 133) och Svedner (1999, s. 43) kan det anses att fler borde känna till Hemingway och Steinbeck eftersom de är betydelsefulla författare.

Författaren Charles Dickens känner de flesta elever till men endast 12 elever i det samhällsvetenskapliga programmet har läst delar av författaren. I resterande program är det inte många av eleverna som har läst delar eller ett helt verk av Dickens. Det är förvånande eftersom författaren är väldigt känd för sina berättelser för barn och det kan anses något som torde vara lättillgängligt för eleverna. Om man utgår från Piagets utvecklingsteori att fokusera sig på den enskilde och undervisa

eleven, så att eleven kan befästa den nya kunskapen med den tidigare kunskapen eleven redan har (Dysthe, 1996, s. 53) kan det uppfattas som om det vore mer lättillgängligt att studera sagor.

Jane Austen som tillades i enkäten på grund av genus var den författaren eleverna hade minst vetskap om i denna kategori. Det kan bero på att lärarna är rädda för att eleverna ska anse att Austens böcker är "tråkiga" och att de inte kan relatera böckerna till deras egna erfarenheter (Rosenblatt, 2002, s. 45 och Brodow och Rininsland, 2005, s. 90ff).

Det är utmärkande att eleverna tyvärr inte har läst mycket av författarna vilket resultatet visar. Shakespeare är den enda författare i denna kategori som *samtliga* elever känner till.

5.1.2 Svenska författare

Av de författare som nämns i enkäten (se bilaga 1) har ungdomarna i Folkpartiets undersökning (v.32, 2006) nämnt bland de topp tio av svenska författarna Astrid Lindgren, Selma Lagerlöf, Vilhelm Moberg och August Strindberg. Detta kan uppfattas överraskande eftersom dessa författare, förutom Lindgren, kan anses ha ålderdomliga texter. Det positiva är även att i denna undersökning visar resultatet att ett stort antal av respondenterna känner till författarna. Det negativa är att mindre än hälften av eleverna har läst delar av verken och det är endast av Astrid Lindgren som ett ansevärt antal elever har läst en hel bok.

Lärarna i Folkpartiets undersökning (v.32, 2006) har nämnt bland de tio i topp av svenska författare Moa Martinsson, Hjalmar Söderberg, Karin Boye, Gustav Fröding, Stig Dagerman och Harry Martinsson. Det är ett skrämmande lågt antal elever som känner till dessa författare. Ett fåtal av eleverna har läst delar av författarna. Endast en elev från transportprogrammet har läst en hel bok av Hjalmar Söderberg, därefter har ingen av respondenterna läst ett helt verk av författarna.

Genom resultatet har Cecilia Wikström (2006-09-04) befogenhet att anse att det svenska litteraturvetet har försvunnit i skolan. Däremot kan Wikströms glädjas av att respondenterna har kännedom om i alla fall två av "de viktigaste författarna" inom svensk litteratur, vilka är Selma Lagerlöf och Vilhelm Moberg (2007-07-22). Kunskapen om författarnas texter och verk är däremot sämre.

Resultatet visar även att lärarna inte har följt *Lpf 94* eftersom eleverna inte har god insikt i det svenska kulturarvet. Även om inte alla svenska författare som

förväntas att vara med i det svenska kulturarvet, nämns i enkäten (se bilaga 1) borde eleverna ha kunskap om de flesta författare i enkäten i denna kategori. Likaledes torde respondenterna ha fått tillägnat sig mer med texter av författarna. Lärarna ute i skolorna har troligen inte "missat" detta utan har mött elevernas behov vilket Aina Bigestans diskuterar (TTSPEKTRA, 2006-08-25). Enligt Dysthe (1996, s. 48) är kunskap något som uppstår i interaktion mellan lärare och elever och som ska befästas i elevers erfarenheter och vardag. Lärarna har förmodligen också koncentrerat sig mer på att öka elevers läslusta (Skolverket, 2006-08-25) än att lära ut det svenska kulturarvet.

5.1.3 Nordiska författare

Det var endast lärarna i Folkpartiets undersökning (v. 32, 2006) som nämnde H C Andersen. De flesta elever känner till Andersen men däremot har ett lågt antal av respondenterna läst delar av eller ett helt verk av författaren. Det är förvånande eftersom författaren har skrivit många kända sagor vilka borde vara lättillgängliga och roande för elever att bearbeta.

Respondenterna har även dålig kunskap om Henrik Ibsen. Enligt *Lpf 94* ska elever ha kännedom i de centrala nordiska verken, men i undersökningen har eleverna visat att de har otillräcklig vetskap i denna kategori.

5.2 Behovet av en föreskriven kanon i skolan

Av Folkpartiets undersökning (V.32, 2006) kan man se att ungdomarna gärna vill ha in den moderna skönlitteraturen i skolan men tycker att den äldre ska finnas kvar. Lärarna däremot håller sig fast vid den äldre skönlitteraturen och har endast valt ut någon enstaka modern författare. Det kan uppfattas som att lärarna försöker hålla sig till en "klassikerskatt" (Brink, 1992, s. 238) eller till den rekommenderade kanonlistan.

I denna undersökning är det ett lågt antal av eleverna som har kunskap om de författare som är nämnda i enkäten och färre har läst delar eller hela verk av författarna. Resultatet visar att lärarna inte riktigt har följt *kursplanen* och att eleverna inte har fått tagit del av kulturarvet. Det är för många kända författare som är nämnda i enkäten som eleverna borde ha mer kunskap om och fått tagit del av texter av dessa författare. Trots att denna undersökning inte gett något positivt svar gällande elevers kunskap om författarna bedömer vi att det inte ska finnas en föreskriven kanon i skolan. Däremot behövs en rekommenderad kanonlista eftersom det kan

hjälpa läraren att ge eleverna insikt i kulturarvets olika tidsepoker och eleverna kan få bearbeta texter skrivna av författarna. Det är också positivt med en rekommenderad kanonlista eftersom det kan få elever att läsa något de aldrig annars skulle ha läst. (Jannerling, 2006-07-26).

Det ligger oftast ett socialt och kulturellt intresse bakom en kanonbildning (Thavenius, 1999, s. 133) vilket är utmärkande i Folkpartiets debatt. Wikström (2006-07-22) menar att en föreskriven kanon behövs i skolan på grund av att många elever inte kan uttrycka sig ordentligt på svenska, och detta är viktigt för att undvika utanförskap. Wikström (2006-07-22) anser att med en stadgad kanon skulle alla inse hur viktigt det är med litteratur och det gemensamma språket. Vi håller med Wikström att det är genom läsning som elevers språkutveckling stimuleras men anser att det inte behövs en föreskriven kanon för detta. Eftersom *kursplanen* i svenska (2000) utgår från elevernas läslust (TTSPEKTRA, 2006-08-25) är det viktigare att eleverna får läsa skönlitteratur som fånglar dem och kan påverka deras förhållningssätt till läsandet (Svedner, 1999, s. 41) och som även kan förbättra deras språk. Enligt Thavenius (1999, s. 135) kan en förskriven kanon utestänga andra texter och författare och som Svedner (1999, s. 41) skriver kan det skapa avsky istället för glädje till skönlitteratur. Risken finns också att elever inte klarar av att läsa en föreskriven författare på grund av att deras egna behov inte har bemötts i undervisningen (TTSPEKTRA, 2006-08-25). Dock får inte *kursplanen* i svenska försummas och läraren är tvungen att inkludera författare från *alla* tidsepoker.

5.3 Tycker du om att läsa skönlitteratur?

Med anledning av SCB:s rapport om flickors och pojkars försämrade läsvanor finner vi det intressant att undersöka elevers inställning till att läsa skönlitteratur, därför innehåller enkäten den avslutande frågan; *tycker du om att läsa skönlitteratur?* (se bilaga 1). Resultatet visar att mer än hälften av de 70 respondenterna är positivt inställda till att läsa skönlitteratur och har därmed svarat ja på frågan. Det svaret är glädjande med tanke på det stora medieutbud som eleverna dagligen utsätts för, vilket Andersson (1999, s. 29ff) och Kåreland (2005, s. 13) diskuterar. De anser att litteraturen har fått konkurrens i form av elevers ändrade kulturvanor eftersom elever är skickliga mediebrukare och inte väljer böcker i första hand. Det positiva resultatet visar emellertid inte hur ofta de väljer att läsa för även om elever tycker om att läsa skönlitteratur vet vi inte hur ofta de läser. Brodow och Rininsland (2005, s. 90ff)

diskuterar hur elevers intresse av att läsa skönlitteratur har ökat med åren vilket kan utrönas genom undersökningens resultat, men det förekommer även elever som ifrågasätter relevansen av att läsa skönlitteratur. Det är kanske en förklaring till varför några elever har valt det egna svarsalternativet ibland. Smith (2002, s. 147) är kritisk till skolans fokusering på läsandet av just skönlitteratur och anser att skönlitteratur enbart är en del av de texter som elever dagligen kommer i kontakt med. Smiths tankar gällande läsandet av skönlitteratur kan hållas med till en viss del, eftersom elever kan inhämta kunskaper utifrån många olika former av texter till exempel tidningsartiklar. Emellertid bör det förekomma ett samspel där läsning av skönlitteratur varvas med andra former av texter. Enligt Smith (2002, s. 147) bedöms elevers läsförmåga ofta utifrån antalet "rätt sorts böcker" de har läst. Benämningen "rätt sorts böcker" kan diskuteras eftersom begreppet kan innebära olika aspekter beroende på elevers erfarenheter och förutsättningar. Som nämnts tidigare förstår man av Folkpartiets undersökning (2006) att elever vill ha in mer populärkultur i skolan medan lärare håller kvar vid "rätt sorts böcker".

En del elever har valt att besvara frågan; *tycker du om att läsa skönlitteratur?* med det egna svarsalternativet ibland. För dessa elever råder det en tveksamhet inför frågan, vilket kan bero på vem som väljer böckerna de ska läsa. Elever anser kanske att de tycker om att läsa skönlitteratur om valet av bok är deras. Rosenblatt (2002, s. 76ff) hänvisar till vikten av textval eftersom elever bör kunna förankra sina erfarenheter utifrån sina förutsättningar. Även Brodow och Rininsland (2005, s. 90ff) resonerar kring textval och hänvisar till verklighetsbaserade böcker. Kategorin internationella författare innefattar Dave Pelzer som skriver verklighetsbaserade böcker. Därför är det förvånande, som nämnts tidigare, att inte fler elever visste och hade läst något av författaren. Självfallet kan olika verklighetsbaserade böcker få olika genomslagskraft hos elever, eftersom texter kan behandla olika starka händelser och aspekter.

Resultatet visar dock en relativt stor andel elever som inte tycker om att läsa skönlitteratur. Det visar även att ett fåtal av alla elever har läst delar eller hela verk av författarna som nämnts i enkäten (se bilaga 1) vilket kan uppfattas som att lärarna inte har stimulerat eleverna till att läsa. Enligt *Lpf 94* ska läraren uppmuntra eleverna inför mötet av skönlitteratur för att skapa glädje och intresse. Eleverna ska även få kunskap om texter av författare inom olika tidsepoker. Brodow och Rininsland (2005, s. 95) och Svedner (1999, s. 41) resonerar om hur svår och tråkig skönlitteratur kan

avskräcka elever eftersom deras nyfikenhet och förhoppningsvis ett bestående intresse bör stimuleras. Termen "tråkig" skönlitteratur kan det resoneras kring beroende på elevers erfarenheter och Brodow och Rininsland diskuterar hur dåligt ordförråd kan sätta hinder för läslusten. Det är därför som Wikström (2006-07-22) vill ha en föreskriven kanonlista i skolan, för att förbättra elevers språkutveckling. Innehar elever ett dåligt ordförråd kan det emellertid innebära hinder för deras textförståelse och texten kan av den anledningen tolkas som "tråkig" ur ett elevperspektiv. Därför är det viktigt att det råder ett klassrumsklimat som gör att elever fritt kan tolka texter vilket Wolf (2002, s. 134) diskuterar. Wolf anser att elever ska känna att inga tolkningar är fel även om de medför ytterligare frågor. Viktiga synpunkter eftersom skönlitteratur tolkas utifrån elevers olika erfarenheter och förutsättningar och därmed inte kan bli fel utifrån olika individers perspektiv. Med anledning av undersökningens resultat uppstår frågan om lärare överhuvudtaget undervisar och bearbetar tolkningar av texter emedan det är ett fåtal av respondenterna som i största allmänhet har läst delar eller hela verk av författarna.

5.3.1 Socialt arv

Det sociala arvet kan vara en förklaring till varför elever innehar en mer negativ inställning till att läsa skönlitteratur. Ungdomar blir ofta präglade och påverkade i den miljö de växer upp i och omgivningens åsikter är av stor vikt. Thavenius (1999, s. 43ff) anser att familjers föreställningar om vad deras barn ska engagera sig i är kraftfullt, och tidigare pratades det om arbetar- och medelklass barn vilket tyvärr fortfarande existerar. Detta visar Brodows och Rininslands (2005, s. 10ff) exempel om glesbygdsskolan, vars elever har ett utpräglat motstånd till att läsa eftersom det anses vara en onyttig sysselsättning. För att skolan ska kunna möta elever utifrån olika förutsättningar bör undervisning ske på en nivå som innefattar texter som är kopplade till elevers intresse och erfarenheter med fokus på att få dem att läsa överhuvudtaget.

En del elever växer upp under missgynnade hemförhållanden och ur ett lärarperspektiv är empati en viktig del av yrket. Även om läraren har svårigheter med att förstå elevers situationer bör elever behandlas varsamt och mötas på den nivå de befinner sig, både känslomässigt och kunskapsmässigt. Eftersom vi enbart träffat eleverna vid ett kort tillfälle är deras bakgrund och personliga förutsättningar okända. Vi vet därför inte orsakerna till varför en stor del av eleverna svarat nej på frågan;

tycker du om att läsa skönlitteratur? Bakomliggande orsaker till varför elever har svarat nej på frågan kan innebära ett socialt arv lika mycket som andra aspekter.

5.4 Genusperspektiv

Ytterligare koppling till SCB: s rapport är genusperspektivet eftersom redogörelsen i stor utsträckning gäller flickors och pojkars försämrade läsvanor. Genom att respondenterna fick ange kön i enkäten (se bilaga 1) belyser svaren på frågan om det råder könsskillnad gällande inställning till att läsa skönlitteratur. Rådande fördomar säger att flickor är flitigare läsare än vad pojkar är. De pojkar som går i pojkdominerade yrkesföreberedande gymnasieinriktningar innehar en mer negativ inställning till skönlitteratur (Brodow och Rininsland, 2005, s. 90ff). Denna undersökningen har därför valt att fokusera frågeställningen gällande genusperspektivet på en flick- och en pojkdominerad yrkesförberedande gymnasieinriktning. Omvårdnadsprogrammet representerar den flickdominerade och transportprogrammet den pojkdominerade gymnasieinriktningen.

Undersökningen visar att fördomarna bekräftas till en viss del eftersom resultatet visar att av omvårdnadsprogrammets 28 flickor tycker hälften om att läsa skönlitteratur och samtliga flickor på transportprogrammet. Ett mindre antal pojkar på transportprogrammet har en positiv inställning vilket även den enda pojken på omvårdnadsprogrammet har.

En anledning till varför den andra hälften av omvårdnadsprogrammets flickor valt att svara nej på frågan kan vara att flickor är underrepresenterade i de litterära texterna som används i klassrummet, vilket Kåreland (2005, s. 16) diskuterar. Elever behöver förankra egna erfarenheter inom litteraturen för att de ska bli medvetna om olika ställningstagande gällande genus. Molloy (2004, s. 71) delar Kårelands åsikter och hävdar att skönlitteraturen som behandlas i skolan är huvudsakligen skriven av och om män och litteratur som flickorna kan förankra sina erfarenheter i är relativt få. Molloy diskuterar undersökningar som visar att elever helst läser böcker där huvudpersonerna är av samma kön som de själva. Framförallt vill pojkar läsa böcker om pojkar och med tanke på det litterära urvalet som huvudsakligen är skrivna av och om män har pojkar det enklare att finna skönlitteratur, i vilken de kan förankra egna erfarenheter. Det litterära urvalet innebär dock inte att fler pojkar än flickor har en positiv inställning till skönlitteratur vilket undersökningens resultat visar.

Även om resultatet visar att mer än hälften av pojkarna har valt att svara nej på frågan gällande inställning till skönlitteratur, resonerar Brodow och Rininsland (2005, s. 109) om lärare som anser att det skett en utjämning mellan pojkars och flickors litteraturvanor och att inställningen till att läsa skönlitteratur har blivit bättre med åren. Ett påstående som även stämmer överens med undersökningens resultat.

Största andelen är flickor som har valt det egna svarsalternativet ibland som kan förklaras i att flickor har mer svårigheter att förankra egna erfarenheter inom litteraturen, eftersom av lärares utvalda litterära verk inte tilltalar dem. Av de författare som nämndes i enkäten är endast sju kvinnliga författare, varav Astrid Lindgren är den enda författare som ett flertal elever har läst ett helt verk av. Det kan tolkas som att lärare inte behandlar många kvinnliga författare i undervisningen. Resultatet kan medföra att "[m]öjligheterna för flickorna att välja böcker i vilka de kan återfinna sig själva och en välbekant värld är större utanför skolan" (Molloy, s. 2003, s. 71). Det tveksamma svarsalternativet ibland kan dock innebära en positiv aspekt, som nämnts tidigare, eftersom elever kanske tycker om att läsa skönlitteratur när de själva får välja verk. Frågan kan skapa ytterligare aspekter av osäkerhet eftersom de 28 författare som är representerade i enkäten (se bilaga 1) inte tilltalar respondenterna. Denna osäkerhet kan dock råda oberoende av kön.

5.5 Gymnasievalet

Ytterligare en aspekt på frågan *tycker du om att läsa skönlitteratur?* gäller gymnasievalets påverkan. Som nämnts tidigare råder det en mer negativ attityd till att läsa skönlitteratur i pojkdominerade yrkesförberedande gymnasieprogram (Brodow och Rininsland 2005, s. 90ff). Det är därför intressant att undersöka om valet av gymnasieinriktningar har någon påverkan på elevers inställningar om att läsa. I enkäten (se bilaga 1) fick eleverna ange vald gymnasieinriktning för att urskilja om det råder skillnader. Fördomarna gäller i stor utsträckning pojkar på yrkesförberedande gymnasieprogram (Brodow och Rininsland, 2005, s. 90ff) men det anses även gälla flickor på yrkesförberedande program. Det blev ett relativt jämbördigt resultat mellan de yrkesförberedande och det teoretiska gymnasieprogrammen. Valet av gymnasieprogram inom denna undersökning har därmed inte någon direkt effekt på elevers inställning gällande skönlitteratur. Brodow och Rininsland (2005, s. 90ff) diskuterar lärare som undervisar på de yrkesförberedande programmen som anser att det skett en viss förändring under de

senare åren. Lärare påstår att elevers inställning har förändrats och intresset för skönlitteratur har ökat. Dock visar Skolverkets undersökning av byggprogrammet (1999) en annorlunda bild som medför en starkt negativ inställning till skönlitteratur (Brodow och Rininsland, 2005, s. 90ff). Eftersom undersökningen genomfördes 1999 har tendensen vänt, vilket innebär att ett större antal elever oberoende av gymnasieval ser positivt på att läsa skönlitteratur, vilket innebär en positiv tanke och väcker förhoppning hos lärare.

Inom de yrkesförberedande gymnasieprogrammen har fler elever valt det egna svarsalternativet ibland, observera dock att det enbart är fem respondenter. Resultatet belyser att det finns en grupp osäkra elever som behöver bli stärkta inför mötet med skönlitterära verk. Chambers (2005, s. 9) och Norberg (2000, s. 3) diskuterar vikten av samtal kring de texter som används i undervisningen. För att elever ska kunna få möjligheten att utvecklas inom läsning och i mötet av skönlitterära verk behöver de bli handledda och uppmuntrade av lärare. Elevers självförtroende är en viktig aspekt som innebär att elever vågar ta del av och utvecklas i sin läsning. En starkare självkänsla gör att elever skapar en större tillförlit och frambringar därmed förutsättningar för att kunna ta del av det som skönlitteraturen erbjuder. Oberoende av sociala och kulturella aspekter, samt genus och gymnasieval behöver elever bli uppmuntrade för att kunna utvecklas och ta del av skönlitteraturens värld.

5.7 Metoddiskussion

Undersökningen utfördes med kvantitativ forskningsmetod på grund av, dels antalet respondenter men även för som Denscombe (2002, s. 207) skriver att det är en bra insamlingsmetod och det kan ge forskarna en ökad trovärdighet när de tolkar resultatet. Som det tidigare har nämnts kan kvantitativ data också bli felaktig på grund av att forskarna själva, medvetet eller omedvetet, kan påverka resultatet som kan ge ett framträdande svar där andra kombinationer inte skulle göra det (Denscombe, 2002, s. 240ff). Med detta i åtanke har vi försökt att vara neutrala och objektiva i framställningen av resultatet. Problemet har förmodligen inte varit hur resultatet har sammanställts, utan hur respondenterna har besvarat enkäten, vilken har använts som instrument i denna kvantitativa undersökning. Frågan är om eleverna har varit ärliga när de har "kryssat" i svaren. Eftersom denna studie bygger på elevers kunskap av författare kan vi inte vara riktigt säkra på att informationen är

helt sanningsenlig (Patel och Davidsson, 2003, s. 98ff). Som nämnts tidigare kan det ha funnits elever som "glömt" att de känner till författare och därav kryssat i rutan *jag har aldrig hört talas om denna författare* (se bilaga 1). Det kan också vara att elever har kryssat i att de *känner till författare, läst delar eller hela verk*, men att det egentligen inte stämmer.

En del elever gjorde sin egen ruta eller kryssade mitt emellan ja och nej på frågan *tycker du om att läsa skönlitteratur?* (se bilaga 1), vilket har tolkats som ibland. Eftersom respondenterna inte har blivit intervjuade kan orsakerna vara många, till exempel att elever tycker om att läsa skönlitteratur om det är eleverna själva som får bestämma, men inte när det är läraren som har valt ut en bestämd litteratur. Det kan också bero på om texten anses intressant eller inte.

5.8 Framtida forskning

Undersökningen använder sig av en kvantitativ forskningsmetod, och det har inte funnits någon närmare kontakt med respondenterna. Det skulle därför vara intressant att få vetskap om det är i skolan som elever har fått kunskap om författare, och i så fall vilka författare de fått kunskap om eller vilka författare de har fått kunskap om utanför skolan. Det skulle även vara intressant att undersöka på vilket sätt elever har fått vetskap om författare, om det är genom texter, film eller ytterligare aspekter.

Enkäten (se bilaga 1) innehar frågan *tycker du om att läsa skönlitteratur?* vars svar belyser elevers inställning till att läsa skönlitteratur? Resultatet visar dock inte hur ofta elever läser och det skulle därför vara intressant att undersöka elevers läsvanor.

6. Sammanfattning

Folkpartiets debatt inför riksdagsvalet 2006 gällande en föreskriven kanon i skolan, samt SCB: s alarmerande rapport om flickors och pojkars försämrade läsvanor har varit utgångspunkterna för denna undersökning. Ett av partiets argument till varför en bindande kanon skulle införas var att skolan skulle kunna medverka till att utjämna skillnader mellan elevers kunskaper. För att få en insikt i vilka författare som ungdomar och lärare anser tillhöra svenskundervisningen utförde Folkpartiet sommaren 2006 en undersökning via Internet. Genom ungdomssajten Lunarstorm.se och lärarsajten Lektion.se kunde ungdomar och lärare ge förslag på svenska och utländska författare. Deras förslag på författare är grunden för urvalet av denna undersökning.

Denna undersöknings resultat visar ett lågt antal elever som har kunskap om de författare som är nämnda i enkäten (se bilaga 1) och färre elever har läst delar eller hela verk av författarna. Resultatet kan tolkas som att lärare inte riktigt har följt *kursplanen* och att elever inte har fått tagit del av kulturarvet. Flertalet kända författare som är nämnda i enkäten borde fler elever ha mer kännedom om, samt fått tagit del av texter av författarna. Trots att denna undersökning inte ger något positivt svar gällande elevers kunskaper om författarna bedömer vi att det inte ska finnas en föreskriven kanon i skolan. Däremot behövs en rekommenderad kanonlista eftersom den kan hjälpa lärare att ge elever insikt i kulturarvets olika tidsepoker och möjligheter att få bearbeta texter skrivna av de olika författarna. .

För att undersöka relevansen av SCB: s alarmerande rapport om flickors och pojkars försämrade läsvanor avslutas enkäten med frågan *tycker du om att läsa skönlitteratur?* Respondenternas svar belyser elevers inställning till att läsa skönlitteratur generellt, samt ur genusperspektiv och gymnasievalets eventuella påverkan.

Resultatet visar att mer än hälften av de 70 respondenterna är positivt inställda till att läsa skönlitteratur. Ett glädjande svar med tanke på det stora medieutbud som elever dagligen utsätts för vilket Andersson (1999, s. 29ff) och Kåreland (2005, s. 13) diskuterar. Vidare visar denna undersökning att flickor har en mer positiv inställning till skönlitteratur än vad pojkar har och att gymnasievalet inte har någon nämnbar påverkan gällande elevers inställning till att läsa skönlitteratur.

Källförteckning

Litteratur

- Amborn, H. (2002) *Läsglädje i skolan. En bok om litteraturundervisning tillsammans med slukarålderns barn*. Falun: Falu bokproduktion. ISBN 91-7221-045-1
- Andersson, L (1999) *Skolan och de kulturella förändringarna*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-00793-0
- Bjurwill, C. (2001) *A, B, C och D. Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01574-7
- Bloom, H. (1994, sv.2000) *Den västerländska kanon. Böcker och skola för eviga tider*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium. ISBN 91-7139-390-0
- Brink, L. (1992) *Gymnasiets litterära kanon. Urval och värderingar i läromedel 1910-1945*. Uppsala: Uppsala Universitet, avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen. ISBN 91-85178-23-3
- Brodow, B och Rininsland, K. (2005) *Att arbeta med skönlitteratur i skola – praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-03812-7
- Chambers, A. (1987) *Om böcker*. Stockholm: Nordstedts förlag. ISBN 91-1-875011-7
- Chambers, A. (2005) *Böcker inom oss. Om boksamtal*. Stockholm: Rabén & Sjögren. ISBN 91-29-64542-5
- Denscombe, M (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01280-2
- Dysthe, O. (1996) *Det flerstämmiga klassrummet: att skriva & samtala för att lära*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-61631-7
- Egerbladh, T.& Tiller, T. (1998) *Forskning i skolans vardag*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-48911-0
- Englund, B. (1997) *Skolans tal om litteratur. Om gymnasieskolans litteraturstudium och dess plats i ett kulturellt återskapande*. Stockholm:HLS Förlag. ISBN 91-7656-411-8
- Furuland, L (1986) *Utblick över barn- och ungdomslitteraturen*. Stockholm: Rabén & Sjögren. ISBN 91-29-57895-7
- Hultman G. T (2003) *Svenska Akademiens språklära*. Norge: Rotanor AS. ISBN 91-7227-351-8
- Kursplaner för gymnasieskolans Svenska A och B*. (2000) Stockholm: Skolverket

- Kylén, J (2004) *Att få svar, intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB ISBN 91-622-6577-6
- Kåreland, L (2005) *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur. ISBN 91-27-11023-0
- Lagecrantz, O. (2005) *Om konsten att läsa och skriva*. Danmark: Nørhaven Paperback A/S. ISBN 91-46-17132-0
- Läroplan för de frivilliga skolformerna – Lpf 94* (2002). Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Martinsson, B-G. (1989) *Tradition och betydelse. Om selektion, legitimering och reproduktion av litterärbetydelse i gymnasiets litteraturundervisning 1865-1968*. Linköping: Universitetet i Linköping, Institutionen för Tema. ISBN 91-7870-439-1
- Molloy, G. (2003) *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-03007-X
- Nationalencyklopedin* (2007) *Nationalencyklopedin ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av statens kulturråd*. Höganäs: Bra Böcker. ISBN 97-89-197609296
- Norberg, I (2000) *Möte med ungdomsboken 13-16 år. Utvecklande läsarbete kring åtta ungdomsromaner*. Stockholm: Liber AB. ISBN 91-21-18312-0
- Olsson, H. och Sörensen S. (2001) *Forskningsprocessen – Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber AB. ISBN 91-47-04958-8
- Patel, R. och Davidsson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-02288-3
- Persson, M. (red.) (2000) *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01413-9
- Rosenblatt, L (2002) *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01547-X
- Smith, F (2000) *Läsning*. Stockholm: Liber AB. ISBN 91-47-04984-7
- Svedner, P (1999) *Svenskämnet & svenskundervisningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget ISBN 91-89040-17-1
- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. (2006) Stockholm: Svenska Akademien. ISBN 91-7227-419-0

Thavenius, J. (red.) (1999) *Svenskämnets historia*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-00955-0

Wolf, L. (2002) *Läsaren som textskapare*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-04085-7

Åkerberg, T. (2006) *Skönlitterärt urval i Sveriges gymnasieskolor – karaktäristiska, motiveringar och yttre styrande faktorer*. 10-poängsuppsats i Svenska.
Kristianstad: Högskolan Kristianstad.

Internet

Folkpartiet "En svensk litteraturkanon"

<http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage.aspx?id=45847>

Jannerling, Lisa. "Sajt uppmuntrar läsning" 05.30 2006-08-31

http://www.svd.se/dynamiskt/kultur/did_13583821.asp

Kalmteg, Lina. "Litteraturkanon föreslås i Sverige" 05.30 2006-07-26

http://www.svd.se/dynamiskt/kultur/did_13300785.asp

Lundberg, Johan. "Gärna en kanon – men av andra skäl" 05.30 2006-06-28

http://www.svd.se/dynamiskt/kultur/did_13318943.asp

Pressmeddelande från folkpartiet liberalerna "Många länder har litteraturlistor i skolan" Riksdagen 2006-09-04

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage_49865.aspx

Pressmeddelande från folkpartiet liberalerna "Minskad läsning – alarmerande rapport idag" Riksdagen 2007-02-07

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage_59706.aspx

Pressmeddelande från SCB "Allt färre män läser böcker" 09.30 2007-02-07

http://www.scb.se/templates/print_192034.asp

TTSPEKTRA "Knäpp debatt om litteraturkanon" 12.52 2006-08-25

http://www.svd.se/dynamiskt/kultur/did_13552477.asp

Undersökning av folkpartiet vecka 32, 2006

<http://www.folkpartiet.se/Pages/98654/Litter%c3%a4r%20kanon%20temo.pdf>

Wikström, Cecilia. "Skapa svensk litteraturkanon" 00.41 2006-06-22

<http://sydsvenskan.se/opinion/aktuellafragor/article173686.ece?context=print>

Kvinna

Man

Bilaga 1

Inriktning

	Jag känner till författare	Jag har läst delar av verk av denna författare	Jag har läst en hel bok av denna författare	Jag har aldrig hört talas om denna författare
William Shakespeare	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Astrid Lindgren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Liza Marklund	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Jan Guillou	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Henning Mankell	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Selma Lagerlöf	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Jonas Gardell	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vilhelm Moberg	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
August Strindberg	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Berny Pålsson	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Håkan Nesser	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
J.K Rowling	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Dave Pelzer	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
J.R.R Tolkien	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Dan Brown	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Stephen King	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Moa Martinson	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Hjalmar Söderberg	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Karin Boye	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gustaf Fröding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Stig Dagerman	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Harry Martinson	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Charles Dickens	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
John Steinbeck	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ernest Hemingway	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
H.C Andersen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Henrik Ibsen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Jane Austen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Tycker du om att läsa skönlitteratur?

JA

NEJ

	Omvårdnadsprogrammet	Transportprogrammet	Samhällsv.
	29 elever	20 elever	21 elever
William Shakespeare	29	20	21
Astrid Lindgren	29	19	21
Liza Marklund	27	19	21
Jan Guillou	27	19	20
Henning Mankell	27	19	21
Selma Lagerlöf	27	19	21
Jonas Gardell	29	18	20
Vilhelm Moberg	20	10	18
August Strindberg	23	16	21
Berny Pålsson	6	1	3
Håkan Nesser	10	6	13
J.K Rowling	18	20	21
Dave Pelzer	13	8	8
J.R.R Tolkien	15	15	16
Dan Brown	4	5	9
Stephen King	24	14	18
Moa Martinson	5	1	5
Hjalmar Söderberg	6	4	5
Karin Boye	11	5	15
Gustaf Fröding	9	5	13
Stig Dagerman	6	1	5
Harry Martinson	6	1	5
Charles Dickens	23	18	20
John Steinbeck	5	2	4
Ernest Hemingway	7	15	11
H.C Andersen	29	19	20
Henrik Ibsen	4	4	6
Jane Austen	7	1	9

	Omvårdnadsprogrammet	Transportprogrammet	Samhällsv.
	29 elever	20 elever	21 elever
William Shakespeare	19	10	14
Astrid Lindgren	14	9	4
Liza Marklund	8	7	4
Jan Guillou	7	4	2
Henning Mankell	6	9	4
Selma Lagerlöf	13	8	11
Jonas Gardell	7	2	3
Vilhelm Moberg	3	2	6
August Strindberg	12	4	8
Berny Pålsson	1	0	0
Håkan Nesser	1	2	2
J.K Rowling	9	4	8
Dave Pelzer	3	2	1
J.R.R Tolkien	8	4	5
Dan Brown	1	4	1
Stephen King	2	5	6
Moa Martinson	2	0	1
Hjalmar Söderberg	2	1	0
Karin Boye	2	0	2
Gustaf Fröding	0	0	1
Stig Dagerman	0	0	0
Harry Martinson	1	0	0
Charles Dickens	4	2	12
John Steinbeck	1	1	0
Ernest Hemingway	2	2	0
H.C Andersen	14	6	8
Henrik Ibsen	0	1	1
Jane Austen	1	1	0

Jag har läst en hel bok av denna författare:

Bilaga 4

	Omvårdnadsprogrammet	Transportprogrammet	Samhällsv.
	29 elever	20 elever	21 elever
William Shakespeare	3	0	5
Astrid Lindgren	24	13	20
Liza Marklund	10	2	7
Jan Guillou	10	8	9
Henning Mankell	8	4	10
Selma Lagerlöf	7	6	8
Jonas Gardell	8	6	7
Vilhelm Moberg	3	0	1
August Strindberg	1	0	0
Berny Pålsson	1	0	0
Håkan Nesser	2	0	1
J.K Rowling	3	9	11
Dave Pelzer	11	6	7
J.R.R Tolkien	6	12	5
Dan Brown	1	0	7
Stephen King	3	0	3
Moa Martinson	0	0	0
Hjalmar Söderberg	0	1	0
Karin Boye	0	0	0
Gustaf Fröding	0	0	0
Stig Dagerman	0	0	0
Harry Martinson	0	0	0
Charles Dickens	3	2	5
John Steinbeck	0	0	0
Ernest Hemingway	2	0	0
H.C Andersen	13	5	10
Henrik Ibsen	1	0	0
Jane Austen	0	0	2

Tycker du om att läsa skönlitteratur?

Bilaga 5

Flickor	Omvårdnadsprogrammet	Transportprogrammet	Samhällsv.
	28 flickor	4 flickor	11 flickor
JA	14	4	5
NEJ	10	0	5
IBLAND	4	0	1

Pojkar	Omvårdnadsprogrammet	Transportprogrammet	Samhällsv.
	1 pojke	16 pojkar	10 pojkar
JA	1	6	6
NEJ	0	9	4
IBLAND	0	1	0

	Yrkesförberedande program	Teoretiskt program
	49 elever	21 elever
JA	25	11
NEJ	19	9
IBLAND	5	1